

Vapaat ja vastuulliset - isovanhemmuus suurten ikäluokkien kerronnassa

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
Filosofinen tiedekunta
Kasvatustieteiden ja psykologian osasto
Psykologian oppiaine
Pro gradu -tutkielma
Sini Laasonen 170611
Huhtikuu 2018

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta Filosofinen tiedekunta		Osasto Kasvatustieteiden ja psykologian osasto		
Tekijät Sini Laasonen				
Työn nimi Vapaat ja vastuulliset – isovanhemmuus suurten ikäluokkien kerronnassa				
Pääaine	Työn laji		Päivämäärä	Sivumäärä
Psykologia	Pro gradu -tutkielma	☒	30.4.2018	46
	Sivuainetutkielma	☐		
	Kandidaatin tutkielma	☐		
	Aineopintojen tutkielma	☐		
Tiivistelmä				
<p>Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli selvittää sukupolvien välisten relaatioiden kuvautumista isovanhempien kerronnassa. Tavoitteena oli myös selvittää, millaisia normatiivisia odotuksia isovanhempiin eri perhesuhteissa kohdistuu sekä millaista hyvää isovanhemmuutta nämä normatiiviset odotukset rakentavat. Aineistona toimivat elämäkertahaastattelut, jotka kattoivat 17 naisen ja neljän miehen koko elämänsä. Haastattelut edustivat pääasiallisesti suuria ikäluokkia. Itä-Suomen yliopiston psykologian opiskelijat toteuttivat haastattelut vuosina 2011-2012.</p> <p>Tutkielma edustaa konstruktionistista perhetutkimusta. Aineiston analyysimenetelmänä toimi sisällönanalyysi, jonka avulla aineistosta teemoiteltiin perhesuhteissa ilmeneviä relaatioita. Aineistoa luettiin suhteessa tutkimusongelmiin kunkin relaation osalta. Hyvää isovanhemmuutta rakentaviin keskeisiin normatiivisiin odotuksiin kuuluivat aikuisten lasten ydinperheiden auttaminen ja niiden yksityisyyden kunnioittaminen. Hyvä isovanhemmuus kytkeytyi vahvasti aikuisen lapsen, heidän puolisojensa ja isovanhemman väliseen suhteeseen. Suhteessa lapsenlapsiin, henkinen läsnäolo muodostui keskeiseksi odotukseksi. Isovanhemmuuteen liittyviin odotuksiin kuului myös itsemääräämisoikeus. Isovanhemmuus näyttäytyi lisäksi usein puolison kanssa jaettuna. Hyvä isovanhemmuus rakentui haastatteluissa lisäksi vertailujen kautta muihin perhesuhteisiin, kuten omiin vanhempiin, appivanhempiin ja lapsenlapsen toisiin isovanhempiin, jossa keskimäinen sukupolvi näyttäytyy keskeisessä asemassa. Tutkimus tuo esiin suurten ikäluokkien kokeman nykypäivän isovanhemmuuden, joka näyttää heijastavan pitkälti aiemmilta sukupolvilta periytyneitä isovanhemmuuden malleja.</p>				
Avainsanat hyvä isovanhemmuus, monisukupolviset perhesuhteet, normatiiviset odotukset, relationaalisuus				

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Faculty Philosophical Faculty		School School of Educational Sciences and Psychology		
Author Sini Laasonen				
Title The free and the responsible – grandparenthood in the narration of baby boom generation				
Main subject	Level	Date	Number of pages	
Psychology	Master's thesis	☒	30.4.2018	46
	Essay in minor studies	☐		
	Bachelor studies	☐		
	Essay in special level studies	☐		
Abstract				
<p>This master's thesis explores how intergenerational family relations are reflected in the narration of grandparents. The aim was also to establish what kind of normative expectations grandparents meet in different family relations; and how these normative expectations construct good grandparenthood. The data consists of biographical interviews of 17 women and four men, covering the whole life course of the participants. The interviewees were mostly members of post-war baby boom generation. The interviews were conducted by psychology students of the University of Eastern Finland in 2011-2012.</p> <p>The study takes a constructionist approach to family research. By employing content analysis as an analysis method, family relations were identified as themes. The data was read through addressing research questions separately under each theme. In the main normative expectations constructing good grandparenthood were included helping the adult children's nuclear families and respecting their privacy. Good grandparenthood was thus strongly connected with grandparents' relationships with adult children and their spouses. In relation to grandchildren, being present for them created the main expectation. Self-determination was also included in the expectations of grandparenthood. Grandparenthood often appeared as being shared with spouses. Good grandparenthood was also constructed through comparisons with other grandparents, such as their own parents, parents-in-laws and adult children's parents-in-laws, where the middle generation is seen having a central role. The study also brings to the light the modern grandparenthood experienced by baby boomers, which often seems to reflect models of grandparenthood passed on from the previous generation.</p>				
Keywords				
good grandparenthood, intergenerational relationships, normative expectations, relationality				

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat	2
2.1 Perheiden elämäntilanne	2
2.2 Relationaalinen viitekehys ja sukupolvien välinen jatkuvuus	3
2.3 Konstruktionistinen perhetutkimus	3
2.3 Isovanhemmuuden normatiiviset odotukset	4
3 Tutkimuskysymykset	6
4 Tutkimuksen toteutus	6
4.1 Aineisto	6
4.2 Menetelmät ja analyysi	9
5 Tulokset	10
5.1 Lastenlasten syntymä	11
5.2 Keskimäinen sukupolvi	13
5.3 Isovanhempien vanhemmuus ja mennyt suhde lapseen	17
5.4 Nykyinen suhde aikuisiin lapsiin	19
5.5 Isovanhempien suhde lasten puolisoihin	23
5.6 Suhde lapsenlapsiin	29
5.7 Suhde isoisovanhempiin	32
5.8 Isovanhempien puoliset	35
5.9 Lasten puolisojen vanhemmat ja muut isovanhemmat	37
6 Johtopäätökset	39
Lähteet.....	44

1 JOHDANTO

Isovanhemmuus on kokenut muutoksia menneiden vuosikymmenten aikana. Ajan kuluessa isovanhemmuuteen kytkeytyvät kulttuuriset normit sekä käytännöt ovat muuttuneet. (Arber & Timonen, 2012.) Samalla eliniän nousun myötä isovanhemmuus täyttää entistä suuremman osan elämäkulkua ja syntyvyyden laskettua isovanhempana toimitaan entistä pienemmälle määrälle lapsenlapsia (Hagestad, 1985; Hagestad 2006). Vaikka isovanhemmuus julkisuudessa onkin saanut 1990-luvun lopulta lähtien entistä enemmän huomiota (Clarke & Roberts, 2004), on sen teoretisointi jäänyt vähäiseksi (Timonen & Arber, 2012). Keskittyminen kahteen sukupolveen ei riitä paljastamaan isovanhemmuuteen liittyvän sukupolvien välisen vuorovaikutuksen ja avunannon luonnetta (Hagestad, 2006). Isovanhemmuuden tutkimisessa onkin nähty tärkeänä huomioida monisukupolviset perhesuhteet, jolloin myös keskimmäisen sukupolven vaikutus isovanhemman ja lapsenlapsen välisessä suhteessa tulee tarkastelun kohteeksi (Mueller & Elder, 2003; Hagestad, 2006). Keskimmäisen sukupolven suhteella vanhempiinsa onkin esitetty olevan merkittävä rooli siinä, millaiseksi isovanhemman ja lapsenlapsen välinen suhde voi kehittyä (Mueller & Elder, 2003; May, Mason & Clarke, 2012).

Nykyisiin ikääntymisen tarkastelutapoihin on liitetty ajatus kolmannesta iästä, eläköitymisen jälkeisestä aktiivisesta elämänvaiheesta (Karisto 2013). Kolmannen iän kulttuuri on kytköksissä samaistumiseen nuorekkaaseen elämäntyyliin sekä perinteisten vanhuuden mallien hylkäämiseen (Saarenheimo, Pietilä, Maununaho, Tiuhonen ja Pohjolainen, 2014). Suurten ikäluokkien ikääntymistä leimaa korkeampi terveydellinen ja taloudellinen hyvinvointi edeltäviin sukupolviin nähden (Karisto 2013). Tämän sukupolven kohdalla voidaankin pohtia, miten ideaalit aktiivisesta elämäntyylistä harrastuksineen heijastuvat isovanhempana toimimiseen (Timonen & Arber, 2012). Keskeiset isovanhemmuuden normatiiviset odotukset kytkeytyvät keskimmäiseen sukupolveen. Samaan aikaan isovanhempien odotetaan olevan nuorempien sukupolvien tukena, pitäen silti riittävää etäisyyttä aikuisten lasten ydinperheisiin. (May, Mason & Clarke 2012.) Tässä pro gradu -tutkielmassa suurten ikäluokkien kuvaamaa isovanhemmuutta lähestytään relationaalisesta näkökulmasta. Isovanhemmuus jäsentyy näin eri perhesuhteiden kautta rakentuvana. Tavoitteena on hahmottaa miten isoäidit ja isoisät kerronnassaan rakentavat hyvää isovanhemmuutta ja sen sisältämiä kulttuurisia isovanhemmuuden odotuksia.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Perheiden elämäkulku

Elämäkulku on monitieteinen teoreettinen viitekehys, jossa yksilön kehitystä tarkastellaan läpi elämän kestäväinä ja monisuuntaisina prosesseina (Ruoppila, 2014). Elämäkulun viitekehyksessä yksilöiden elämäkulkua tarkastellaan toisiinsa kytkeytyneinä (engl. linked lives). Sosiaalisilla suhteilla, kuten perhe- ja ystävyysuhteilla nähdään muovaava vaikutus yksilön kehitykseen läpi elämäkulun. (Elder 1994; Elder & Kirkpatrick Johnson 2003.) Keskeisiä käsitteitä elämäkulun viitekehyksessä ovat transitio ja trajektori. Transitiot viittaavat elämän siirtymä- ja muutoskohtiin, jossa yksilö siirtyy uusiin asemiin ja rooleihin, kuten avioituminen tai isovanhemmaksi tuleminen. Trajektorit puolestaan kuvaavat pitkällä aikavälillä havaittavaa polkua, joka muodostuu asemista, niiden kestosta sekä transiatioista. (Elder & Kirkpatrick Johnson, 2003; Hagestad, 2003.)

Myös perhettä voidaan tarkastella trajektorien näkökulmasta perheyksikön kohdatessa erilaisia kehitysvaiheita sukupolvirakenteiden ja perhevaiheiden muuttuessa (Hagestad, 2003). Perheiden tyypilliseen elämäkulkuun on esitetty kuuluvan vaiheita, kuten seurustelu ja avioliitto ennen lasten syntymistä, lapsiperhevaihe, tyhjän pesän vaihe lasten muutettua kotoa, isovanhemmuus ja leskeytyminen. Perheiden elämäkulut kuitenkin eroavat toisistaan elämäntapahtumien ilmetessä normatiivisen aikataulun mukaisesti tai siitä poikkeavasti. Koska ihmisten elämäkulut kytkeytyvät toisiinsa, heijastuvat yksilön kohtaamat elämäntapahtumat myös perheenjäseniin. (Ruoppila, 2014.) Näin esimerkiksi yksilön tullessa normatiivisesta aikataulusta poikkeavasti vanhemmaksi, on tällä vaikutuksensa hänen vanhempinsa, jotka kokevat näin isovanhemmuuden elämänsiirtymän odotetusta aikataulusta poikkeavasti. Elinajan pidentymisen myötä monisukupolvisia perheitä on entistä enemmän (Arber & Timonen, 2012). Yksilötasolla tämä on lisännyt elettyä aikaa perhesuhteisiin liittyvissä asemissa, kuten isovanhemman roolissa (Harper, 2005).

2.2 Relationaalinen viitekehys ja sukupolvien välinen jatkuvuus

Relationaalisessa lähestymistavassa tutkimuksen lähtökohtina ovat relaatiot eli vuorovaikutussuhteet. Yksilöt eivät saa ensisijaista asemaa relaatioihin nähden, vaan saavat merkityksensä vasta osana vuorovaikutuksellista kontekstia. Relaatioita tarkastellaan ajallisina ja muuttuvina ja näin yksilön toimijuus otetaan lähtökohtaisesti huomioon. (Emirbayer, 1997.) Perhetutkimuksen alueella relationaalisessa lähestymistavassa huomioidaan ydinperhettä laajempia perhesuhteiden verkostoja. Yksittäisiä dyadisuhteita, kuten isovanhemman ja lapsenlapsen välistä suhdetta, tarkastellaan osana tätä laajempaa suhdeverkostoa. (Timonen & Arber, 2012; Widmer, Castrén, Jallinoja & Ketokivi, 2008.)

Monisukupolvisessa perheessä sen jäsenillä on taustallaan erilaisia elämäntapahtumia ja -kulkua. Eri sukupolvet ovat kasvaneet myös erilaisten historiallisten ja yhteiskunnallisten ajanjaksojen vallitessa. (Hagestad 1985; Hagestad 1987.) Pitkällä aikavälillä perheen sisäisen samuuden tunteen saavuttaminen ja sen ylläpitäminen on haasteellista (Hagestad 1985). Sukupolvien välinen jatkuvuus näyttäytyy perhesuhteissa tapahtuvana jatkuvana neuvotteluna (Hagestad 1985; Hagestad 1987), jossa keskeisellä sijalla on vanhemman ja lapsen välinen suhde (Hagestad 1987). Myös vuorovaikutuksen hallinnointi on osa jatkuvuuden luomista. Yksittäiset perheet eroavat siinä, mitkä asiat ja arvot muodostuvat keskeisiksi. Yhteisyyttä luovat kiinnostuksen ja keskustelunaiheet, jotka perheen eri jäsenet ja sukupolvet voivat jakaa. (Hagestad 1985; Hagestad 1987.) Samalla perheenjäsenet voivat vaieta mahdollisesti erimielisyyttä luovista keskustelunaiheista (Hagestad, 1985).

2.3 Konstruktionistinen perhetutkimus

Konstruktionistinen perhetutkimus on sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuva tutkimussuuntaus, joka lähestyy perhettä kielen ja kulttuuristen merkitysten näkökulmasta (Forsberg, 2014). Suuntauksen keskeisiä kehittäjiä ovat Jaber F. Gubrium ja James A. Holstein (Forsberg, 2014), jotka ovat pyrkineet tavoittamaan perheen moninaisuutta yksilöiden tekemästä tulkintatyöstä käsin. Konstruktionistisessa perhetutkimuksessa perhettä ei tarkastella kiinteänä yksikkönä, vaan olennaista on, miten perhettä ja siihen kytkeytyviä käsitteitä vuorovaikutuksessa käytetään. Yksilöllä on aktiivinen rooli rakentaessaan tulkintoja perhesuhteistaan ja

elämäntapahtumistaan, mutta tulkinnat tapahtuvat sosiaalisten ympäristöjen tarjoamia tulkintakeinoja käyttäen. (Gubrium & Holstein 1994; Holstein & Gubrium, 1995; Holstein & Gubrium, 1999.) Perheen nähdään näin ollen rakentuvan tulkinnallisesti kulttuurisista kategorioista käsin (Holstein & Gubrium, 1995, Holstein & Gubrium, 1999).

Kuvatessaan sosiaalisten ympäristöjen vaikutusta yksilön tulkintatapoihin, Gubrium ja Holstein käyttävät käsitteitä paikalliskulttuuri ja organisaatiovälittyneisyys (Gubrium & Holstein, 1994; Holstein & Gubrium, 1995). Paikalliskulttuurilla viitataan paikallisiin tapoihin antaa merkityksiä eli tulkinnallisiin resursseihin, jotka eivät kuitenkaan suoraan ohjaa yksilön tekemiä tulkintoja. Perhesuhteista puhuttaessa ne tarjoavat perheen käsitteellistämisen tapoja. Organisaatiovälittyneisyydellä viitataan puolestaan siihen, kuinka nämä käsitteellistämisen tavat kytkeytyvät julkisiin organisaatioihin. Esimerkiksi ammatilliset asenteet ja tavoitteet vaikuttavat perheen käsitteellistämisen tapoihin. (Holstein & Gubrium, 1995; Holstein & Gubrium, 1999.) Perhe näyttäytyy nykykulttuurissa vähemmän yksityisenä sen joutuessa julkisen tulkinnan kohteeksi ammattilaisten osalta (Holstein & Gubrium, 1995).

2.4 Isovanhemmuuden normatiiviset odotukset

Normit ovat yhteisössä vallitsevia sääntöjä tai uskomuksia siitä millainen toiminta on hyväksyttävää tai odotettavissa olevaa tietyssä sosiaalisessa kontekstissa (Bicchieri & Muldoon, 2014). Luonteeltaan normit ovat ajan myötä muuttuvia ja kulttuurisidonnaisia. Ne ovat muodostamassa sosiaalisia rooleja, myös perherooleja. Normit säätelevät perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta tehden siitä yhtenäistä tietyn kulttuurin sisällä. Tämä yhtenäisyys ei kuitenkaan poista perhekohtaisia eroavaisuuksia. Perheet voivat muodostaa omia sisäisiä sääntöjään vallitsevien perhenormien sallimissa rajoissa. (White & Klein, 2008.)

Kun yksilön käytös poikkeaa jollakin tavoin siitä, mitä vallitsevassa kulttuurissa ja tietyssä tilanteessa pidettäisiin normaalina reagoitina, syntyy yksilölle selontekovelvollisuus (Juhila, 2012). Selonteot ovat sosiaalisesti hyväksytyjä ilmaisuja, joiden avulla kertoja pyrkii moraalisesti oikeuttamaan ja perustelemaan omaa tai toisen henkilön toimintaa (Scott & Lyman, 1968). Selonteot paljastavat niiden taustalla olevat normatiiviset käsitykset. Kerronnassa selonteot voivat ilmetä monin tavoin, kuten teon selittelynä, puolusteluna, kehotuksina,

häpeilynä, ylpeilynä tai suorina kannanottoina jonkin moraalisen periaatteen noudattamisesta. (Alasuutari, 1999/2001, 224-225.) Moraaliset kannanotot voivat ilmetä kerronnassa myös epäsuorasti henkilön kuvaillessa omaa tai toisen henkilön toimintaa (Drew, 1998). Scott ja Lyman (1968) näkevät selonteolla kulttuurisesti vakiintuneita muotoja, joista keskeisimpiä ovat puolustavat ja oikeuttavat selonteot. Puolustava selonteko siirtää vastuuta pois toimijalta. Tällöin voidaan esimerkiksi selittää tapahtunutta vahingolla, vedota omaan tietämättömyyteen tai syyttää toista osapuolta. Myös biologisiin vietteihin voidaan vedota tietyissä tilanteissa, kuten selitettäessä puolison pettämistä. Oikeuttavassa selonteossa pyritään perustelemaan toimintaa viittaamalla erilaisiin olosuhdetekijöihin sekä esittämällä toiminta tai sen seuraukset moraalisesti neutraaleina. Tämä voi tapahtua kieltämällä teolla olleen kielteisiä seurauksia tai teon kohteen ansainneen seuraukset. Toimintaa voidaan pyrkiä neutralisoimaan myös viittaamalla teon yleisyyteen ja suhteuttamalla sitä muihin tapausesimerkkeihin tai selittämällä toiminnan motivaationa olleen jonkun muun etu. Lisäksi oikeuttavina kerronnan muotoina voi toimia surulliset tarinat, esimerkiksi menneisyyden vaikeista kokemuksista tai itsensä toteuttamiseen liittyvät kuvaukset. (Scott & Lyman, 1968.)

Isovanhemmat kohtaavat kulttuurisia odotuksia yhtäaikaaisesti niin isovanhempana kuin vanhempana aikuiselle lapselle (May, Mason & Clarke, 2012). Hagestadin (2006) mukaan isovanhemmuus toteutuukin pitkälti jatkettun vanhemmuuden kautta. Lastenlasten tukeminen on usein luonteeltaan epäsuoraa ja avunanto kohdistuu pääosin aikuisiin lapsiin. Tukemalla keskimmäistä sukupolvea heidän vanhemmuudessaan, isovanhemmat ovat edesauttamassa vakaan kasvuympäristön luomista lapsenlapsilleen. (Hagestad, 2006.) Keskeisiä isovanhemmuuden normeja ovat *saatavilla olo* (engl. being there) ja *puuttumattomuus* (engl. not interfering). Isovanhempien odotetaan tarvittaessa auttavan aikuisten lastensa perheitä, esimerkiksi toimimalla lastenvahtina, säilyttäen kuitenkin samalla itsemääräämisoikeuden oman elämän ja ajankäytön suhteen. Puuttumattomuuden normi kytkeytyy osaksi hyvän vanhemmuuden odotuksia suhteessa aikuiseen lapseen. Vanhempina isovanhempien odotetaan tukevan lastensa itsenäisyyttä ja pidättäytyvän näin ollen esimerkiksi puuttumisesta lastenkasvatuksellisiin kysymyksiin. Vastuuntunto lapsenlapsesta voi kuitenkin muodostua jännitteiseksi puuttumattomuuden odotuksen kanssa ja isovanhemmat voivat haluta tuoda esiin kasvatukseen liittyvää kokemustaan. Isovanhempiin kohdistuvat normatiiviset odotukset voivat muodostua keskenään jännitteisiksi. Luonteeltaan ne ovat yleisiä ohjeistuksia, eivätkä tarjoa

suoria toimintaohjeita arkipäivän elämään. Oman toiminnan sovittaminen normeja vastaavaksi ei näin ollen ole isovanhemmille yksiselitteistä, vaikka kerronta heijastaisikin niiden selkeää tiedostamista. (Mason, May & Clarke, 2007; May, Mason & Clarke, 2012.)

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä tutkielmassa tarkastellaan isovanhemmuutta eri perhesuhteissa rakentuvana. Erityisesti on tärkeää huomioida kolmen sukupolven perhesuhteet isovanhemmuuden tutkimisessa, sillä keskimmaisella sukupolvella on merkittävä asema isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen kannalta. Isovanhemmuuden on esitetty myös toteutuvan pitkälti jatkettun vanhemmuuden kautta. (Hagestad, 2006.) Isovanhemmuuteen on liitetty normatiivisia odotuksia saatavilla olosta nuorempien sukupolvien tarpeen vaatiessa sekä puuttumattomuudesta aikuisten lasten ydinperheiden elämään (May, Mason & Clarke, 2012). Tässä työssä kiinnostuksen kohteena ovat isovanhemmuuden kulttuuriset odotukset sekä se, miten nämä normit heijastavat käsityksiä nykyisestä hyvästä isovanhemmuudesta. Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraaviksi:

1. Minkälaisina sukupolvien väliset relaatiot kuvautuvat isovanhempien kerronnassa?
2. Minkälaisia relaatioihin liittyviä normatiivisia odotuksia kuvauksissa rakentuu?
3. Millaista hyvää isovanhemmuutta normatiiviset odotukset rakentavat?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu vuosina 2011-2012 Itä-Suomen yliopiston Elämänkulku- ja uratutkimus praktikum -kurssin puitteissa tehdyistä elämäkertahaastatteluista, jotka olivat kurssin aikana litteroituja. Haastatteluissa käytettiin elämäkerrallisen teemahaastattelun kysymysrunkoa, jonka avulla käytiin läpi osallistujien elämänkulkua eri ikävaiheissa, perhe- ja ihmissuhteita sekä koulutus- ja urapolkuja. Haastattelurunko ei itsessään sisältänyt kysymyksiä

isovanhemmuudesta, vaan sitä käsittelevät kysymykset jäivät haastattelijan itsensä muotoiltaviksi. Perhesuhteita lähestyttiin pyytämällä haastateltavaa kertomaan lapsuudenperheestään sekä määrittelemään nykyisen perheensä ja siihen kuuluvat henkilöt. Vanhemmuuden osalta kysymykset käsittelivät mennyttä ja nykyistä suhdetta lapsiin, omia kasvatustapoja, mahdollisia ongelmakohtia sekä haastateltavien arvioita itsestään vanhempina. Haastateltavia pyydettiin myös kuvaamaan lapsiaan henkilöinä sekä kertomaan yhteisistä ajanviettotavoista ja kommunikaatiosta. Tyypillisesti haastateltavia pyydettiin kertomaan yleisesti isovanhemmuudestaan ja sen merkityksestä tämän hetkisessä elämässä. Haastateltavasta riippuen isovanhemmuudesta kerrottiin enemmän tai vähemmän haastattelun aikana myös muiden teemojen yhteydessä.

Valintakriteerinä tutkittavia valitessani oli, että haastatteluissa isovanhemmuudesta kerrotaan omakohtaisena kokemuksena. Mukaan valikoitui tämän perusteella 21 haastattelua. Haastateltuihin kuului 17 isoäitiä ja neljä isoisää. Yhden kertojan osalta isovanhemmuuden käsittely jäi hyvin vähäiseksi, mutta haastattelu on kuitenkin sisällytetty aineistoon, vaikka sen anti tutkimuksen aiheen kannalta jäikin pieneksi. Haastattelujen sivumäärä oli yhteensä 1471. Perhesuhteisiin liittyvää kerrontaa aineistossa oli kaikkiaan 263 sivua. Huomioitavaa kuitenkin on, että koska perhesuhteet kerronnassa limittyivät, esimerkiksi kerrottaessa lapsista ja lapsenlapsista, on samoja tekstipätkiä otettu mukaan useampaan otteeseen eri relaatioihin liittyen. Haastateltavat ovat pääasiassa suuriin ikäluokkiin kuuluvia, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Haastateltavat olivat syntyneet vuosina 1942-1956 ja mukana on myös 1930-luvun puolivälissä syntynyt isoisä. Kahden isoäidin syntymäajankohtaa ei mainittu haastatteluissa.

Tiedot haastateltavista ovat esitetty oheisessa taulukossa. Haastateltavien nimet on anonymisoitu ja iät ilmaistu viiden vuoden tarkkuudella. Osa haastateltavien tai heidän lastensa ja lastenlastensa ikätiedoista jäi puuttumaan haastatteluista. Kahden isoäidin osalta ikätiedot puuttuivat, kuten myös viidessä haastattelussa aikuisten lasten osalta. Kolmessa haastattelussa ei ollut selkeästi luettavissa, mitä sukupuolta lapsenlapset edustivat.

Pseudonyymi	Ikä	Siviilisäät	Lasten sukupuoli	Lasten ikä	Lastenlasten sukupuoli	Lastenlasten ikä
Tuire	55-60	naimisissa	tytär poika	36-41 30-35	poika	0-6
Maija	55-60	naimisissa	tytär	36-41	poika tyttö	13-17 13-17
Hannele	55-60	avoliitossa	tytär	?	poika poika	7-12 0-6
Anita	67-72	leski	poika poika	36-41 30-35	tyttö poika poika (x4)	18-23 13-17 0-6
Liisa	61-66	leski	tytär poika	36-41 36-41	poika tyttö poika (x2)	7-12 7-12 0-6
Anja	61-66	naimisissa	poika poika	36-41 30-35	tyttö tyttö/poika	0-6 0-6
Kerttu	ei tietoa	leski	tytär poika tytär	(ei tietoa) (ei tietoa) (ei tietoa)	tyttö tyttö/poika tyttö/poika	(ei tietoa) (ei tietoa) (ei tietoa)
Tarja	55-60	naimisissa	tytär tytär	24-29 24-29	poika tyttö	(ei tietoa) (ei tietoa)
Seija	61-66	naimisissa	poika tytär	36-41 36-41	tyttö	0-6
Tauno	73-78	naimisissa	poika poika poika	42-47 42-47 (ei tietoa)	tyttö	13-17
Sirkka	61-66	avoliitossa	tytär	42-47	poika	7-12
Pirkko	55-60	eronnut	poika	30-35	poika	0-6
Kaarina	67-72	naimisissa	tytär poika tytär	36-41 30-35 25	poika (x2) poika (x2)	7-12 0-6
Vuokko	ei tietoa	naimisissa	tytär	18-23	poika	0-6
Tuula	61-66	leski	tytär	?	poika	7-12
Pirjo	61-66	naimisissa	tytär poika tytär	36-41 36-41 30-35	useampi lapsenlapsi	(ei tietoa)
Eeva	55-60	naimisissa	poika tytär poika	36-41 24-29 18-23	poika tyttö	7-12 7-12
Ritva	61-66	naimisissa	tytär tytär	?	poika poika	18-23 18-23
Martti	55-60	naimisissa	poika tytär	36-41 30-35	tyttö	0-6
Olavi	67-72	naimisissa	tytär tytär	36-41 36-41	tyttö poika (x3) tyttö	7-12 0-6 0-6
Teppo	67-72	naimissa	tytär tytär	42-47	tyttö/poika x2 tyttö/poika x2	7-12 0-6

4.2 Menetelmät ja analyysi

Tutkimusaineiston analyysivälineeksi valikoitui sisällönanalyysi. Tuomen ja Arajärven (2002/2004, 93) mukaan sisällönanalyysi voidaan määritellä sekä yksittäiseksi metodiksi että väljemmäksi teoreettiseksi viitekehykseksi. Se soveltuu hyvin monenlaisten aineistojen, kuten kirjojen, keskusteluiden tai haastatteluiden analysointiin. Sisällönanalyysissa analysoidaan tekstiä pyrkien etsimään siitä merkityksiä sekä kuvaamaan aineiston sisältöä pukien se tiivistettyyn ja yleiseen muotoon. Sisällönanalyysin haittapuolena on nähty, että sitä käytettäessä tulosten esittely on vaarassa nousta pääroolin, selkeiden johtopäätösten jäädessä helposti taka-alalle. Sisällönanalyysia voidaan toteuttaa lähestymällä aineistoa eri tavoin. Analyysivaiheen voi suorittaa aineistolähtöisesti pyrkien lähestymään tutkittavaa aihetta vapaana olemassa olevasta teoriapohjasta, antaen teoreettisten käsitteiden nousta esiin aineistosta. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa analyysia toteutetaan aluksi aineistolähtöisesti, mutta teoriaan ollaan kytköksissä tuomalla valmiit teoreettiset käsitteet mukaan analyysityöhön. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissa, nimensä mukaisesti, teoria ohjaa analyysia jo alusta lähtien luoden sille valmiin kehyksen, jonka avulla tutkittavaa aineistoa lähestytään. (Tuomi & Arajärvi, 2002/2004.)

Pro gradu -työssäni käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jonka avulla erottelin temaattisesti haastateltavien perhesuhteissa ilmeneviä relaatioita. Aineistoa luin suhteessa tutkimusongelmiin kunkin relaation osalta. Teoreettisina kytköksinä toimivat isovanhemmuuden normit sekä relationaalinen lähestymistapa isovanhemmuuteen. Normeja tarkastellessani käytin apuna Mayn, Masonin ja Clarken (2007; 2012) jäsenystä isovanhemmuuden normeista, mutta normeja lähestyttiin myös aineistolähtöisesti etsimällä haastatteluissa ilmeneviä selontekoja sekä hyvään isovanhemmuuteen monisukupolvisissa perhesuhteissa liitettyjä piirteitä. Isovanhemmuutta tarkastellaankin tutkielmassa dynaamisena ja muuttavana, eri perhesuhteissa toteutuvana ilmiönä. Aloitin työskentelyni lukemalla haastatteluja erotellen samalla isovanhemmuuteen kytkeytyviä relaatioita värikoodien avulla sekä piirtämällä sukupuuta haastateltavien perhesuhteista. Esille nousseet tekstipätkät erottelin perhesuhteiden osalta erikseen, jolloin kunkin relaation tarkastelu yhtenäisenä kokonaisuutena helpottui. Kunkin teeman alla luin aineistoa suhteessa tutkimusongelmiin ja laskin havainnoistani frekvenssejä. Näin lähdin

tarkemmin erottelemaan kussakin perhesuhteessa piirteitä perheenjäsenten välisestä vuorovaikutuksesta, niihin sisältyvistä normatiivisista odotuksista suhteessa isovanhemmuuteen sekä mahdollisia konflikteja. Erottelin myös isovanhempien suhteessa lastenlasten vanhempiin kohdistamia odotuksia. Kokonaisuudessaan kävin aineistoa läpi useaan otteeseen tehden samalla tiivistelmiä ja teemoitteluja kustakin haastateltavasta erikseen.

Sisällönanalyysin koin sopivan tutkielman analyysivälineeksi aineiston ja isovanhemmuuskerronnan luonteen vuoksi. Koska aineistona toimivat haastattelut kattoivat koko elämäntulon ja sisälsivät näin useita teema-alueita, oli isovanhemmuus aihekokonaisuutena haastatteluissa marginaalisemmassa asemassa. Vaikka tutkimuksen teon alkuvaiheessa suunnittelin lähestyvänä aineistoa narratiivisesta näkökulmasta, kertomuksia erottamalla ja analysoimalla, ei tämä tuntunut soveltuvan aineistoon. Itse isovanhemmuuteen liittyvä kerronta oli monesti luonteeltaan vähän jännitteitä sisältävää. Sisällönanalyysia käyttämällä myös relationaalinen lähestymistapa tuntui sopivalta yhdistää isovanhemmuuteen.

5 TULOKSET

Isovanhemmuutta ja siihen kohdistuvia normatiivisia odotuksia on tulososiossa jäsenetty otsakkeiden alle relaatioittain, eri perhesuhteissa rakentuvina. Johdatteluna monisukupolvisten perhesuhteiden tarkasteluun toimivat lastenlasten syntymien herättämät tunnekokemukset. Isovanhempiin kohdistuvat normatiiviset odotukset tulevat vahvimmin esiin suhteessa keskimmäiseen sukupolveen. Haastatteluissa keskimäinen sukupolvi näyttäytyi välillä yhtenäisenä yksikkönä, välillä puolestaan suhteita omiin lapsiin tai heidän puolisoihinsa tarkasteltiin erillisinä. Näiden perhesuhteiden osalta nostetaan esiin myös isovanhempien omia odotuksia suhteessa aikuisiin lapsiin tai heidän puolisoihinsa. Suhteita omiin lapsiin tarkastellaan kahden erillisen alaotsakkeen alla menneisyydessä ja nykyisyydessä toteutuneen vanhemmuuden osalta. Keskimmäisen sukupolven jälkeen isovanhemmuutta tarkastellaan suhteessa lastenlapsiin, isoisovanhempiin eli haastateltavien omiin vanhempiin ja appivanhempiin sekä suhteessa haastateltavien puolisoihin. Varsinaisten perhesuhteiden ulkopuolelta erillisenä relaationa käsitellään yleisemmin muita, määrittämättömiä isovanhempia, joihin omaa isovanhemmuutta ja

perhesuhteissa toimimista verrattiin.

5.1 Lastenlasten syntymä

Lapsenlapsen syntymä näyttäytyi isovanhempien elämänsiirtymänä merkittävänä myönteisenä elämänsiirtymänä. Onnen tunteita kuvattiin tyypillisesti kolmannen sukupolven syntymään (Hannele, Anja, Vuokko, Olavi) tai sen odotukseen liittyen (Anja, Kaarina). Lapsenlapsen syntymää verrattiin myös oman lapsen syntymän herättämiin tunnekokemuksiin (Olavi) sekä kuvattiin sen lukeutuvan onnellisimpiin jaettuihin hetkiin oman tyttären (Hannele) tai oman miehen kanssa (Anja). Osalle isovanhemmuuden siirtymävaihe näyttäytyi vahvasti uuden elämänvaiheen alkuna (Maija, Seija, Anja).

Näyte 1 (Maija)

Sillon ku ensimmäinen. Siis Alekski synty, ni kyllähän se herrää uuteen jaksoon elämässä. Nyt on niikö mummo.

Isovanhemmuutta tarkasteltiin haastatteluissa myös elämän kiertokulun ja jatkuvuuden näkökulmasta (Vuokko, Eeva, Ritva). Haastateltavien lapsenlapset olivat pääosin isovanhempien biologisia jälkeläisiä. Suvun jatkuvuutta tai lastenlasten syntymiä kuvattaessa ei näin ollen lähdetty monestikaan erikseen käsittelemään biologisen sukulaisuussuhteen merkitystä. Teema nousi esiin kuitenkin Eevan ja Kertun haastatteluissa, missä kannanotot biologisen sukulaisuuden merkitykseen muodostuvat erilaisiksi.

Näyte 2 (Eeva)

Sillä on hirveen suuri merkitys, et sehän on jo tämmösenä isona alueena tämmönen jatkuvuus, mikä niinkun elämässä tulee. Minä nään siellä esimerkiks mejän suvun piirteitä ja tällä hetkellä en voi olla varma ollenkaan, että tullee meillä ees muita lapsenlapsia niin tuntuu niin kauheen tärkeelle, että tää niinku tää minunkii suku jatkuu, että sitä se on.

Kertun isoäidiksi tulo oli toteutunut tyttären adoptoidessa miehensä kanssa ensimmäisen lapsensa. Kerronnassa isovanhemmuus rakennetaan erityisesti tunnesiteiden varaan, biologisen jatkuvuuden näyttäytyessä toissijaisena, vaikka myös biologisia lapsenlapsia oli myöhemmin syntynyt.

Näyte 3 (Kerttu)

Mä tulin isovanhemmaks eri tavalla kun (lapsenlapsi) haettiin tuolt. Kaks vuottaks se oli reilusti ku he odotti tätä adoptiovaihetta. Se ei ollu mulle mikään. Mä voisin pitää kyllä pitkän esitelmän. Mähän oon pitäny kuule saarnoja oikeen viimesen päälle ku moni sano sitä et nyt kun tuli nämä kaksi bioloogista, et on se hyvä ku sait niinku oikeen oman lapsenlapsen. Ni mähän meen melkein käytännössä silmille et kukaan ei voi olla mulle sen omempi kun (ensimmäinen lapsenlapsi) on. Mä oon aina sanonuki, tää on ny kuvainnollista, mut et jos jonku ihmisen puolest mun tarttis kuolla ni hän on se, hän on ainut se joka on.

Lapsenlapsen syntymää ei kuvattu yksinomaan ongelmattomana tai positiivisia tunteita herättävänä tapahtumana. Yhdelle isoäideistä lastenlasten syntymään liittyi pelon tunteita kahden oman lapsen kuoltua perinnölliseen sairauteen (Liisa). Sirkalle lapsenlapsen syntymä näyttäytyi vahvana tunnekokemuksena, mikä mahdollisti omaan vanhemmuuteen liittyvien syyllisyyden tunteiden kohtaamisen. Isovanhemmuuden siirtymän ajallinen sijoittuminen elämäntilanteeseen ja sen odotettavuus vaikutti lapsenlapsen syntymän herättämiin tunteisiin Anitan haastattelussa. Kahden ensimmäisen lapsenlapsen syntymä näyttäytyy kriisitilanteena oman pojan nuoren iän ja tämän vaihtuvien parisuhteiden vuoksi.

Näyte 4 (Anita)

Ne Pojantytären ja Pojanpojanki syntymät jos niitä voi nyt kriisiks sanoo. Kuitenki sillälailla ku aatteli että lapset on lapsia vielä itekkii ja nuoria ja sit varsinki eron jälkkeen. Mut sitte sitä vaan piti ottaa, ottaa elämä elämänä ja lapset on, lastenlapset on syyttömiä ja lastenlasten kanssa ja näittenkki tietysti miniöitten ja ex-miniöitten ja avominiöitten ja mitähän lie kaikkee ollukkaan. Minä en sille tilanteelle, miun on pakko

pikkuhiljaa hyväksyä vaikka en hyväksykkään sisimmässäni kaikkea. Mutta kun ei ole vaihtoehtoja siihenkään ni ne on hyväksyttävä ja nämä pienet on syyttömiä, viattomia lapsenlapset siihen. Ei ainakaan niille voi milläänlailla näyttää että et ois tervetullu tähän elämään ja et oo tervetullu sukkuun ja en hyväksy sinnuu. Tilanne otettava tilanteena ja tapahtumana ja pikkuhiljaa vaan hyväksyttävä.

Aina kolmannen sukupolven syntymä ei näyttäytynyt herättävän voimakkaita tunteita. Martin ja Pirkon kerronnassa lapsenlapsen syntymän jälkeinen aika ei kuvautunut voimakkaasti elämää muuttavana tilanteena. Martin haastattelussa lapsen kasvu ja henkilökohtaisen suhteen muodostuminen avasivat uuden näkökulman isovanhemmuuteen.

Näyte 5 (Martti)

Se tuntu ensin tää meidänkin lapsenlapsi kun se synty että en mä siihen ensin oikein siitä ymmärtäny mitään niin hirveetä numeroo tehdä. Mut sitte pikkuhiljaa kun se suhde sitte alko tuota tähän Pojantyttäreeseen niinku rakentua, kun se tulee syliin ja oon niin, selvästi oon niinku merkittävä henkilö hänelle. Ja ne vanhemmat on myöskin tehny sen tärkeeks molempien, molempien siis Pojan ja hänen vaimonsa isät ja äidit me ollaan myöskin hyvin paljon keskenään tekemisissä ja tuota meistä on tullu hyvin läheisiä ja hyvin toimivat semmoset suhteet on ja, niin tuota se on jotakin kyllä aivan ainutlaatuisen hienoo, että tuntuu että siihen omiin lapsiinsa, tottakai siitä on pitkä aika, mutta voi niinkun uudelleen palata siihen sen pienen lapsen kasvun ja kehityksen seuraamiseen ja havainnointiin.

5.2 Keskimäinen sukupolvi

Isovanhemmat loivat kerronnassaan kuvaa läheisistä väleistään aikuisten lasten ydinperheeseen. Läheisiä perhesuhteita rakennettiin antamalla kuvauksia yhteisestä vapaa-ajan vietosta sekä keskinäisestä avunannosta, pääasiallisesti keskimäiseen sukupolveen kohdistuvana. Kanssakäymiseen nuorempien sukupolvien kanssa kytkeytyi sekä oikeuksia että velvollisuuksia. Isovanhempana toimiminen ja osallisuus aikuisten lasten perhe-elämään tapaamisten kautta näyttäytyi oikeutena, joka oli ansaittu vanhemmuuteen sisältyneiden uhrauksien, onnistuneen

menneen vanhemmuuden, oman hienotunteisen käyttäytymisen sekä nykyisten läheisten perhesuhteiden kautta. Lastenvahtiminen näyttäytyi useassa haastattelussa merkittävässä osassa aikuisten lasten ydinperheen tukemisessa. Enemmistö isovanhemmista (11 haastateltavaa) toimi tarvittaessa lastenvahtina mahdollistaen näin lapsilleen ja heidän puolisoilleen helpomman osallistumisen työelämään (Maija, Anita, Liisa, Vuokko, Seija, Eeva, Teppo) sekä kahdenkeskisen ajan viettämisen ja vapaa-ajan harrastukset (Maija, Liisa, Kaarina, Kerttu, Tarja, Seija, Martti). Osa isovanhemmista kuvasi puolestaan ajanviettoaan keskimmäisen sukupolven ja lastenlasten kanssa puhtaasti vapaaehtoisena (Tuire, Sirkka, Olavi, Anja, Tuula, Pirjo, Pirkko, Sirkka, Tauno). Tällöin haastateltaville ei näyttänyt kuuluvan lastenhoitoon liittyviä velvollisuuksia, vaan yhteisen ajan viettäminen oli keskeisenä tapaamisten syynä.

Useat haastateltavat esittivät myönteisesti isovanhemmukseen kuuluvan vapauden vastuusta, mikä kytkeytyi lastenlasten kasvatukseen liittyviin kysymyksiin sekä oikeuteen säädellä itse sitä, miten paljon ja milloin isovanhemmat viettivät aikaa lastenlastensa kanssa (Vuokko, Martti, Hannele, Liisa, Kerttu, Ritva, Tarja, Kaarina, Eeva). Nämä oikeudet vapauttivat isovanhemmat nauttimaan lastenlastensa kanssa vietetystä ajasta.

Näyte 6 (Tarja)

Niit on nii kiva seurata ku niist ei tarvii huolta kantaa. Äiti ja isä on niitä jotka kantaa huolen. Ne käy vaa täällä kylässä sellasta erikoisaikaa ottamassa. Kyllä musta on ihana olla mummo. Tosi ihanaa.

Hyvään isovanhemmukseen liittyi ajatus itsenäisestä elämästä suhteessa keskimmäiseen sukupolveen. Lastenvahtiminen näyttäytyi haastatteluissa vapaaehtoisuuteen perustuvana, eivätkä kaikki isovanhemmat tuoneet osallisuuttaan lastenhoitovastuuseen automaattisena esiin. Isovanhempien oikeutena esitettiin kieltäytyminen lastenvahtimisesta ja oman päätävävallan käyttäminen saatavilla olonsa suhteen. Liisan, Anitan, Kaarinan, Martin ja Eevan kertomuksissa lastenvahtiavun tarjoaminen näyttäytyy neuvotteluluonteisena.

Näyte 7 (Eeva)

Nehän on suuremmoisista lapsia ja ja tuota, se antaa kyllä hirveen paljon elämälle, mut siinäkin pitää sit olla silleen. Sillon kun ne rupes oottaa sitä ensimmäistä lasta, joka täyttää nyt 11 Kesäkuussa niin me tehtiin ihan semmonen sopimus, että ollaan äärimmäisen rehellisiä. Että mä tunnen ja tiän paljon nuoria työssäkäyviä isovanhempia, jotka on äärettömän väsyneitä siitä, kun joka viikonloppu pitää hoitaa niitä lapsenlapsia ja sehän ei oo ollenkaan tarkoitus. [...]Ja minä kyllä pystyn sen sanommaan ja sillon minä koen, että minusta on enemmän niille lapsenlapsillekkii, kun minä en oo kauheen pitkin hampain. Lapsethan vaistoo heti semmosen. Et nyt se on selkeesti jotenkin kiistaa, et kuka taas vaati, et pääsis jumppaan, kun teijät piti taas oottaa. Et siinä pitää olla, että mulla on myös oma elämä, et ei tää mummouskaan voi olla sellasta täyspäivästä. Se on kyllä ihmeellistä minusta, että monet lapset kuvittellee, et se on niinku itestään selvää, että isovanhemmat on aina käytettävissä, mutta ei se niin ole.

Isovanhemmuutta käsittelevässä kerronnassa nousi esiin isovanhempien tietoisuus lastenlasten tapaamisoikeuden riippuvuudesta keskimmäisen sukupolven päätävävallasta. Hyvien välien säilyttäminen keskimmäiseen sukupolveen oli edellytyksenä isovanhempina toimimiselle. Suoraan kerronnassa aihetta käsiteltiin vain kahdessa haastattelussa (Kerttu, Martti). Martti tuo selkeästi esiin tietoisuutensa isovanhemmuuden alistaisuudesta suhteesta keskimmäiseen sukupolveen.

Näyte 8 (Martti)

Eihän sitä voi niinku väkisin olla isovanhempi, ja ukkius ja mummius on aina niitten lasten mahdollistamaa. Jos ne ei halua et me tavataan sitä lastenlasta niin myöhän ei tavata. Täähän on niinku iso teema, et se voidaan tavallaan poissulkee vaikka se ois meidän oikeus, mehän ei voida väkisin olla kenenkään ukki tai mummi. Jos meillä ei toimi välit omien lastemme kanssa, niin ei me voida myöskään hoitaa sitä ukkiutta tai mummiutta. Se on tietysti aika ikävä juttu, senkin takia kannattas pysyä väleissä lastensa kanssa. Siinähän menettää yhden valtavan mahdollisuuden edes olla sitten ukki tai mummi. Jos itse sitten eläköityneenä vois olla siihen hyvät edellytykset ja siitä ois suuri rikkaus, lisä rikkaus elämään niin, se on kokonaan poispyyhkästy se mahdollisuus. Jos nää on niin huonoissa väleissä ettei suin surminkaan halua olla missään tekemisissä ja niinkun saattaa olla näinkin.

Ydinperheen yksityisyyden kunnioittaminen muodosti haastatteluissa tärkeän normatiivisen odotuksen isovanhemmille. Yksityisyyden kunnioittamista rakennettiin ennen kaikkea

pidättäytymällä lastenkasvatukseen tai muuhun aikuisten lasten yksityiselämään liittyvästä neuvonannosta (Maija, Anja, Kerttu, Hannele, Pirkko, Ritva, Eeva, Teppo). Kurinpitotilanteet lastenlapsia vahdittaessa näyttäytyivät tilanteina, joissa isovanhemmat joutuivat pohtimaan rikkooko oma toiminta puuttumattomuuden odotuksia. Kertun kerronnassa rajojen asettaminen pienelle lapselle näyttäytyy toisaalta osana hyvää isovanhemmuutta ja kasvatustoimintaa, toisaalta herättäen samalla huolta keskimmäisen sukupolven reaktiosta.

Näyte 9 (Kerttu)

Sit tietyst se että ku (lapsenlapsi) on pikkasen hänel on erityistarpeita. Hän on niin pienenä syntyny ni hänel on näit tämmösii juttuja. Mut on se niin lutunen laps. Mummu tekkee just niinku sanotaan kato. Mut kyl mä olen mummu joka vedän rajan. Mä kuule huudan mä pistän hyvin tarkkaan et mähän vetäsin paljo piukemman rajan ku vanhemmat vetää. Mutta tässäkin asiassa on se et niinkö just mä otan usein juttuun et mää kunnioitan heiän kasvatusperiaatteitaan. Ja se raja vedetään siihen ku he haluaa. [...] Sit must tuntuu niin mää koen niin KAUHIAN pahana ja että niinku mä sanoin Tyttärelle et mä halusin vaa ne kermat tästä isovanhemmuuden kakusta.

Myös Teppo tuo esiin toiveensa rajojen vetämiseen lapsenlapsille ja eriävät näkemykset lapsenkasvatuksesta. Teppo pidättäytyy neuvonannosta, mutta kurinpitotilanteet lastenlasten vieraillessa näyttäytyvät sallittuna poikkeuksena.

Näyte 10 (Teppo)

Se on tietysti vähä sellane kakspiippunen juttu. Sitähän pitää luottaa että ne osaa kasvattaa oikeen. Siitä nyt on pyritty ettei siihen mennä puuttumaan tai kasvattaa lapsiansa. Että niitä tulee ristiriitatilanteita jos me mennään siihen. Sotkeutumaa vaikka nyt tietysti aina asioista ollaankin erimieltä. Mut sillon tietysti kun ne on lapset yksin täällä niin, ne on meidän ehdoilla. Eikä nyt siinä sen suurempaa oo. Se nyt tuo vähä häirittee heidän lastenkasvatuksessa että käsketään tekemään ja hoitaa jollain lailla. Käsketään ehkä montakin kertaa, ja jos lapsi ei tee nii se jää sitte siihen eikä sitä viedä niinku loppuun asti.

5.3 Isovanhempien vanhemmuus ja mennyt suhde lapsiin

Elämäkertahaastattelussa isovanhemmat tarkastelivat omaa vanhemmuuttaan kahdella aikajanalla. Nykyisten perhesuhteiden lisäksi, mennyt suhde lapsiin nousi esiin vahvasti isovanhempien kertoessa vanhemmuudestaan. Omaan toimintaan vanhempana ei pääsääntöisesti kohdistettu voimakasta kritiikkiä. Vanhemmuus oli kuitenkin teema-alue, jossa mahdollistui omien puutteiden kuvailu ilman, että myönteinen kuva olisi haastattelussa vaarantunut. Vahvimpana katumuksen aiheena aineistossa esiin nousi lasten kanssa vietetyn ajan vähyys. Läsnaolon puutetta lapsuusaikana kuvaavat isovanhemmat erosivat siinä, liitettiinkö kerrontaan tunnekuvia. Osa isovanhemmista kuvasi syyllisyytään tai tyytymättömyyden tunnettaan siitä, että lapsien kanssa ei oltu vietetty enemmän aikaa näiden kasvuvaiheessa (Maija, Sirkka, Kerttu, Liisa). Omaa toimintaa puolustettiin työnteon ja muiden velvoitteiden, kuten opiskelun, arjen kiireiden tai poliittisen aktiivisuuden sitovuudella. Kerronnassa kriittisyys omaa toimintaa kohtaan tuotiin esiin tämän hetken arvioina, ei niinkään silloisena ajankohtana koettuna syyllisyytenä.

Näyte 11 (Kerttu)

Yks ensimmäinen asia jos mä aattelen taaksepäin meidän yhteisiä vuosia ni on just se et ois tarvinnu enemmän aikaa, olis halunnu viel enemmän aikaa antaa lapsil. Vaik ainahan ne roikku meillä työssä et sitähan se on, et jompi kumpi kärsi työ tai lapset ja toivon mukaan enemmän työ. Ehkä kyl muksutki mut ne oli siellä mukana aina.

Osa isovanhemmista kuvasi omistautumistaan työelämälle, minkä vuoksi puolisolle oli jäänyt suurempi vastuu lasten huolehtimisessa (Tuula, Olavi, Teppo, Tauno). Tällöin esille ei tuotu syyllisyyden kuvauksia, vaan tilanne tuotiin esiin viittaamalla olosuhteisiin sekä puolisojen kanssa tehtyihin sopimuksiin työnjaosta ja lastenkasvatuksesta.

Näyte 12 (Tuula)

No sit päätettiin, että lähetäänpä Suomeen. Tytär oli silloin muutaman vuuen ikänen ja irtisanottiin itemme ja tultiin sieltä ja sitten Aviomies jäi koti-isäksi. Se oli meidän yhteinen ratkasu ja sit mie keskityin töihin ja työntekköön. [...]Miehän tein siis valtavasti, hirveen pitkää päivää. [...]Tuosta mie Tyttäreille sanoin tässä kerran, että kun myö niin usein puhuttiin, kun myö siellä rivarissa asuttiin ja istuttiin tälleen kolmestaan, mie en enää muista mikä se oli se Tyttären tehtävä ja mikä se oli Aviomiehen tehtävä, mutta että äiti tulee ajoissa töistä. Hirveen harvoin se sitten tosiasiaa toteutu.

Myös muita yksittäisiä katumuksen aiheita nousi esiin. Kahden isoäidin (Kaarina, Eeva) kerronnassa syyllisyyden tunteita kuvattiin siitä, miten arvioitiin omien parisuhteiden vaikuttaneen lasten henkiseen hyvinvointiin. Kaarinan haastattelussa terapeutin kanssa keskustelu vapauttaa Kaarinaa äitiyteen liittyvästä syyllisyydestä.

Näyte 13 (Kaarina)

Sit ku lapsille on tullu jotakii ni sitte kantaa syyllisyyttä siitä, että jos meidän avioliitto ois ollu oikei ihana ja tasapainone ja kaikki ois ollu hyvin ni, ehkä lapsetki sit ois jääny vaille niitä kärsimyksiä. Et niil on ollu paljo sairauksia. Senki syyllisyyden sitte, ni, mie oon joutunu, joutunu ite käsittelemää, ja sit oon kyl hakenu ulkopuolist apua. Et mie hyvin varhain tajusin et mie en niiku pärjää muute, ni mie kyllä käytin kaikki nää psykologiset jutut. Luin paljo ja kävin psykologeilla, ja sitte vaa harmikseni huomasin että no, ei niistä nii hirveesti apua ollukaa. Monien kohalla se oli semmost päivittelyy vaa. [...] Mie itkin sitä syyllisyyttä varmaa kymmenen vuotta, ku tuli näitä lasten sairauksia tästä liitosta. Ni siihen se Terapeutti sitte autto minuu, ku sano että, että ihminen elää niillä resursseillaan, mitä sillä sillä hetkellä on. Ja niillä se on.

Omien kasvatustapojen kritisointi oli aineistossa harvinaista. Kaarina pohtii jämäkkyuden puutettaan vanhempana, toisaalta kuvaa perineensä vanhempiensa taipumuksen luoda hyvin suojattu kasvuympäristö, missä hän näkee toistaneensa vanhempiensa virheitä. Anita pohtii puolestaan kurinpidon riittävyttä suhteessa lapsiinsa.

Näyte 14 (Anita)

Mutta joskus ihan totta puhutaan rehellisesti sanottuna tuntuu että olihan niillä omat rajansa ja kaikkee tämmöstä. Ja tietystikin tämä ihmisten kunnioitus ja niin poispäin mut joskus aina miettii et oisko pitäny olla vielä tiukemmat rajat. [...] Et sitä oon miettiny tän Vanhimman pojan kasvatuksen kanssa. Mutta tuota toisaalta mä aattelin että no, eihän niitä voi tähänkään häkkiin voi kahlita ja Nuorempi poika on kuitenkin ihan eriluonteinen et oisko se nyt sen parempi ollu.

Seija ei haastattelussaan tarkastele kriittisesti omaa vanhemmuuttaan, vaan käsittelee vanhemmuuden ja syyllisyyden teemoja yleisemmällä tasolla. Seija tekee vastakkainasettelun nuorempien sukupolvien ja suurten ikäluokkien välillä, puolustaen oman sukupolven toimintaa vanhempana.

Näyte 15 (Seija)

Mä koen tai me molemmat koetaan tänä päivänä ehkä liian paljon aikuisten ja nuorten ongelmista niinkun vieritetään sitä vastuuta sinne vanhemmille kun pitäs ottaa just sillä hetkellä itse vastuu, eikä vaan että tää johtuu siitä koska vanhemmat toimi näin ja näin. Ja ainakin mä uskon että monet vanhemmat toimivat sen tiedon ja niitten olosuhteitten ja resurssien mukaan. [...] Mä koen just siinä meidän suurten ikäluokkien tai aikasempien että siinä on ollu kuitenkin useimmilla vanhemmilla täys työ että on saanu leivän, että se on ollu ne olosuhteet niin erilaiset kuin tänäpäivänä.

5.4 Nykyinen suhde aikuisiin lapsiin

Suhteet lapsiin näyttivät säilyttävän eri elämänvaiheiden kuvauksissa emotionaalisen läheisyyteensä ja merkityksellisyytensä huolimatta lasten aikuistumisesta ja siihen sisältyvistä elämänsiirtymistä, kuten kotoa muuttaminen, parisuhteen muodostaminen tai lastenlasten syntyä. Perhesuhteiden läheisyydelle annettiin aineistossa todisteita kuvaamalla yhteistä ajanviettoa lasten ja heidän perheidensä kanssa, mikä tuli esiin kaikissa haastatteluissa. Yhteistä ajanviettoa kuvattiin arjessa tapahtuvina molemminpuolisina vierailuna tai aikuisten lasten perheiden vierailuina haastateltavien luo (Maija, Tuire, Hannele, Anita, Anja, Liisa, Kerttu,

Tarja, Seija, Vuokko, Sirkka, Pirjo, Pirkko, Kaarina, Tuula, Olavi, Martti, Teppo). Haastateltavat toivat myös esiin yhteisiä lomamatkoja (Tuire, Anja, Martti, Teppo) tai merkkipäivien viettämistä (Anita, Eeva). Maantieteellisen etäisyyden ollessa suurempi yhteyttä pidettiin puhelinsoittojen tai skype-puhelujen kautta (Tuire, Olavi, Tuula, Pirjo).

Näyte 16 (Tuula)

Että kyllähän mie lasken, että Tytär, miun tytär, tyttären mies ja heijän lapsi on sitä miun perhettä. Ollaan lähes päivittäin yhteydessä. Kun miekin olen päivällä kotona. Kun hää on vieny lapsen kouluun, niin myö pystytään päivälläkin olemaan yhteydessä semmonen puoltuntia tai kolme varttia mennee tosi äkkiä ihan skypeillä. Että ihan arkipäivän asioita käyvvään läpi, ei siinä tarvvi mittään hirmu isoja asioita sitten olla. He on se mun perhe ja he assuu siellä Toisessa Maassa.

Kokonaisuudessaan isovanhemman ja aikuisten lasten välisiin suhteisiin rakentui haastattelussa vähän jänniteitä. Sukupolvien välisiä suhteita kuvattiin pääosin toimivina ja suhteita luottamuksellisina. Suurten ikäluokkien yhteisenä kokemuksena nähtiin tottelevaisuuteen kasvattaminen ja vanhemman auktoriteetin korostaminen. Omaan vanhemmuuteen sijoittui kasvatuskulttuurin muutos, minkä myötä omien aikuisten lasten kanssa keskustelukulttuuri oli muodostunut vapaammaksi (Kerttu, Tarja, Martti, Ritva). Muutoksen myötä aikuisten lasten vanhempinsa kohdistavat avoimet kriittiset arvioinnit näyttäytyivät sosiaalisesti hyväksytympinä. Isovanhempiin kohdistuva kriittisyys aikuisten lasten osalta oli kokonaisuudessaan aineistossa vähäistä (Kerttu, Tuula, Seija, Sirkka). Kertun haastattelussa aikuisen lapsen kritisointi rakentaa samalla kuvaa kypsästä (iso)vanhemmasta, joka pystyy avoimeen keskusteluun omista puutteistaan vanhempana.

Näyte 17 (Kerttu)

Me ollaan aina sanottu lasten kans sitä et meit saa arvostella. [...] Täst lasten arvostelemisest ni kyl se on kovaa ja sit se on tosi kovaa. Se on ehkä kaikista kovinta mitä elämäs saa ni on se ku laps arvostelee. Mut se on kaikist tarpeellisint kuitenkin mä aattelen nyt elämässäni et koska laps jos kuka ni sehän osuu naulankantaan jos uskallat

myöntää. Et siinä se et koska sitä kautta niinko lähtee työstä ittees ja siin ois niinku mun mielestäni aikuiselle semmonen oikee nöyryymisen paikka.

Isovanhemmuus ja suhde aikuiseen lapseen näyttäytyi myös mahdollisuutena sovittaa perhesuhteissaan syyllisyyttä tai katumusta aiheuttanut mennyt toiminta. Osassa haastatteluja (Sirkka, Kaarina, Tuula) isovanhemmuus kuvautui mahdollisuutena korvata poissaoloa vanhempana. Sirkan ja Kaarinan kerronnassa esiin nousi lisäksi syyllisyyden tunteen sovittaminen isovanhemmuuden myötä.

Näyte 18 (Sirkka)

Et se oli jännä kun Tyttärenpoika synty ja mää sitä pienenä vauvana pidin niin mulle tuli aina sellanen itku. Hirvittävä sellanen itku. Et varmaan mun oma lapsuus ja se syyllisyys siitä, että miten mä en oo voinut Tyttäreille olla sellanen äiti. Et mä oon hirvittävän syyllisyyden taakan kantanut tästä ja se on mulla sillä tavalla hävinnyt. Se mulle semmonen hirveen iso. Ne häpeän ja syyllisyyden tunteet.

Olavin, Tepon ja Liisan kerronnassa isovanhemmuus rakentui myös uudeksi mahdollisuudeksi antaa aikaa jälkipolville työelämän kiireiden viedessä aikaa menneessä vanhemmuudessa. Maijan haastattelussa puolestaan keskustelu tyttären kanssa vapauttaa hänet poissaolostaan kokemasta syyllisyydestä.

Näyte 19 (Maija)

Mie oon sitä hältä kysyny. Kysyin sillon, kun oli päivähoitajakoulussa, olin. Siellä tuli tämä omantunnontuska, että mie oon niin huono äiti ollu. Tytär sillon sano, että hällä on ollu hyvä elämä ja lapsuus, ja sie oot sillä viisauvella ja ymmärryksellä toiminu aina, mikä sulla on ollu. Ei hänellä oo mittään valittamista.

Haastatteluissa rakentui myös isovanhempien aikuisiin lapsiin kohdistamia odotuksia. Pääosin aikuisten lasten kuvattiin täyttäneen aikuisikään kuuluvat odotukset ja elämänsiirtymät.

Onnistunut vanhemmuus, ehjät parisuhteet, hyvä työmoraali ja käytöstavat sekä päihteettömyys nousivat aineistossa esiin. Kerronnassa näiden kautta rakennettiin pääasiallisesti kuvaa omasta onnistuneesta vanhemmuudesta ja aiemmasta kasvatustoiminnasta. Vähäisessä määrin lasten kuvattiin myös poikenneen heihin kohdistuneista odotuksista. Tyypillisesti mielipiteiden ilmaisusta pidättäydyttiin. Vakavimmaksi normien rikkomiseksi muodostui lapsen riittämätön läsnäolo perhe-elämässään niin vanhemmuuden (Anita, Martti, Teppo) kuin parisuhteiden osalta (Maija, Martti). Työelämän vaativuus näyttäytyi yhtenä selittävänä tekijänä, mikä vei ajallisia resursseja pois perhe-elämältä (Martti, Teppo), mutta myös yhteydenpidon väheneminen lapsiin parisuhteiden hajottua nousi esiin (Anita). Maijan haastattelussa tyttären passivoituminen lapsenlapsen pitkäaikaissairauden seurauksena näyttäytyi hyvän perhe-elämän ideaalia rikkovana.

Näyte 20 (Maija)

Mie en ymmärrä, ku tytär vävylläki lykkää pikku hiljaa kaikki ja makkoo itte sohvalla. Se minnuu ärsyttää, mie vielä tyttärelle sanon, että mikä lohnake siusta on tullu, ku toinen tekkee. Vävyhän ei alkuun ollu mikkään tämmönen ruuanlaittaja. Et kyll hän lapsia on hoitannu aina. Vävy varmaan enempikkii hoitannu, ku ne oli vauvojakkii ja pieniä. Ja muutenkkii osallistunut. Ku nytte tunttuu, että saapi kaikki, että rouva vaan huuttaa tuo mulle kahvia ja tuo mulle sitä ja tätä. Mie aattelen, että eihä tuo oo ennään perhekuva ollenkkaan. Mie en sitä ymmärrä alkuunkaan. [...] Aikasemmin Tytär oli niiku toimeliaampi, touhukkaampi, mutta nyt Tytär on semmoseks flegmaattiseks muuttunu minusta. Sitä mie en ymmärrä, että hän antaa niikun painon nousta ja lihho, ja ei sitte liiku eikä mittään. Jotenki semmone luovuttamisen mentaliteetti. Kuitenki sillon pienempänä se joka lauantai, pyhänä viimeistään, että mitä tehtäs. Lähettäänkö jonnekki kyllään vai. Sitten piti tehdä nukan vaatteita ja muuta semmosta. Tytär on kuitenkin aina ollu hirmu sosiaalinen ihminen ja nyt jos ne sinne kottiin hautautuu. Sitä en jotenki kärsi. Mutta en oo uskaltanu, ko en halua pahottaa hänen mieltä. Oon vaan haistellu ja kuulostellu sitä ilmapiiriä.

Muutama isovanhempi koki myös huolta lastensa parisuhteiden tilasta (Anita, Martti, Anja). Anitan pojan kohdalla useampi parisuhteen hajoaminen oli jo tapahtunut, mutta Martin ja Anjan haastatteluissa parisuhteen hajoaminen oli tulevaisuuteen liittyvä potentiaalinen uhkakuva.

Näyte 21 (Martti)

Tosiaan ne lapset on aikuisia ja ne on sillä tavalla omillaan ja aika onnekkaasti ei oo sellasta päivittäistä huolta. On siellä tietysti ollu joskus huolta nykysin heidän parisuhteestaan. Mutta jotenki pitää yrittää olla puuttumatta tai huolehtumatta niistä joita kuuluu kanssa näihin parisuhteisiin. Ei se aina oo niin auvoista, et jotenkin näkyny vähä uloskinpäin. Niitä oon tietysti välillä miettiny.

Myös kristillinen arvomaailma tai kristillisestä kasvatuksesta periytyvät tavat olivat arvoja, joita osa isovanhemmista halusi siirtää eteenpäin tässä kuitenkin onnistumatta (Anita, Teppo). Tepon haastattelussa avioliiton solmiminen näyttäytyy merkittävänä odotuksena tyttären parisuhteen osalta.

Näyte 22 (Teppo)

Uskonto oli tietysti siellä koulussa hirveen tärkeä. Kotona se ei niin tärkeä ollu, mutta se uskonto kuitenkin oli mukana siinä. Iltarukoukset rukoiltiin ja tällaset. Kyllä se on tarttunut. Nythän tämä nuoremman tyttären mies on kai jo eronnu kirkosta ja hän on sitä uhonnu koko ajan. Viimeeksi tänä vuonna ollaan käsitelty asiaa. Ja eivät he meinannu mennä naimisiinkaan. No vähän piti suostutella, että pitäs nyt ainakin naimisiin mennä. Ne sitten on menny ja se uskonnollinen kasvatustai näkyy sitten vielä.

5.5 Isovanhempien suhde lasten puolisoihin

Isovanhempien kerronnassa miniät ja vävyt sulautuivat kiinteäksi osaksi nykyhetken perhesuhteita. Tarkemmat kuvaukset isovanhemman ja lapsen puolison välisestä vuorovaikutuksesta ja heidän kahdenvälisestä suhteestaan olivat kuitenkin vähäisiä haastatteluissa (Anita, Seija, Kaarina, Pirkko, Teppo). Miniät ja vävyt laskettiin pääosin omien jälkipolvien ohella perheeseen kuuluvaksi, mutta jäivät kerronnassa monesti näkymättömiin tarkempien kuvausten kohdistuessa enemmän aikuisiin lapsiin ja lapsenlapsiin. Tästä huolimatta haastatteluissa rakentui myös odotuksia suhteessa lasten puolisoihin sekä isovanhempien kuvauksia omasta onnistuneesta toiminnasta hyvien perhesuhteiden ylläpitämiseksi.

Merkittävimpiä vävyihin kohdistuvia odotuksia olivat hyvä isyys ja tyttären henkinen tukeminen. Suoria arvioita vävyjen isänä toimimisesta annettiin vain kolmen isoäidin haastatteluissa. Tarjan ja Tuiren haastattelussa vävyn hyvä isyys näyttäytyi jaettuna tyttären hyvän äitiyden kanssa. Maijan haastattelussa vävy rakentuu hyvän isän lisäksi myös tyttären tukijaksi tämän masennuttua tyttärensä sairaudesta. Hyvän vävyn roolia rakennettiin kerronnassa myös kontrastoimalla vävyn toimintaa vanhempana ja puolisona tyttären toimintaan. Lapsenlapsen krooninen sairastuminen näyttäytyy tyttären perhe-elämän suhteen kriisitilanteena, johon tytär ja vävy kerronnassa reagoivat eri tavoin. Tyttären passiivisuutta vastoinkäymisten kohdalla kuvataan kriittisesti Maijan haastattelussa. (Katso näyte 20, Maija.)

Vävyn toiminta tyttären henkisenä tukijana nousi esiin myös kolmessa muussa haastattelussa, joissa tuenantamisen muodot näyttäytyivät kuitenkin erilaisina. Kertun haastattelussa vävy asettaa rajoja omille vanhemmilleen siinä, missä määrin keskimmäisen sukupolven elämään voi osallistua. Hannelen ja Sirkan kerronnassa tyttären parisuhteen muodostuminen näyttäytyy myönteisenä käänteinä. Molemmissa haastatteluissa tytär kuvataan ennen parisuhteen muodostumista yksinäisenä ja äitinsä tukea tarvitsevana. Sirkan tyttären masennus oli edellyttänyt Sirkan voimakasta tuenantoa tyttärelleen. Parisuhteen muodostuminen toimii kerronnassa onnellisena loppuna, mikä vapauttaa Sirkan tyttärestään kokemasta huolesta sekä mahdollistaa Sirkalle isovanhemmuuden.

Näyte 23 (Sirkka)

Ja tämä Tyttären mies oli aivan taivaan aarre. Kun Tytärhän eli siis yksin. Terapia kesti olik se nyt viis vuotta vai kuinka täysin yksin ja aika eristettynä. Mä olin siitä vähän huolissani. On sillä hyviä ystäviä muutamia kyllä. Sitten Tytär soittaa mulle kerran ja sanoo että äiti nyt on tapahtunut jotain ihan kauheeta. [...] Sit se kerto et kun hän oli ollut bileissä joissa tanssittiin ja yhtäkkiä joku jonka kanssa hän tanssi pisti että tanssippas tuon kanssa kun sää oot hyvä tanssija. Neuvoppas tota tanssiin. Sit se sano et muistatko Valamossa sen unen kun rohkaisit minua tanssimaan ruskean samettitakkisen miehen kanssa. Niin mä sanoin et se ruskea samettitakki tuli kyllä sun isältä kun sillä oli aina nuorena. Niin sitten he tanssi ja jonkin ajan päästä tämä mies tiesi hänen ikkunansa ja tuli ja koputti hänen ikkunaan ja he on siitä asti olleet yhdessä. Et äiti nyt hän on

rakastunut. Ja se oli tosi ihana ja se mies oli semmonen et se halus hirveesti lapsen ja ne on sitten siitä asti olleet yhdessä.

Konfliktitilanteita vävyjen kanssa aineistossa nousi esiin vain yhden isoisän ja yhden isoäidin osalta. Kaarinan kuvauksessa vävy rikkoo niin hyvän isän kuin tyttären henkisen tukemisen normatiiviset odotukset. Osallistumattomuus lastenhoitovastuuseen rakentuu niin tyttären kuin Kaarinan hyvinvoinnin uhaksi. Rajojen vetäminen lastenhoitovastuuseen näyttäytyy haasteellisena, mutta Kaarinan liittoutuessa miehensä kanssa puolustamaan niin omaa itsemääräämisoikeuttaan kuin tyttären jaksamista äitiydessä, ratkeaa ongelmatilanne suotuisalla tavalla.

Näyte 24 (Kaarina)

Hirveen mainioita poikia kerta kaikkiaan, mutta villedä. Niis oli kova hoitaminen ja joku valvotti öitäkii. Neku tuli meillekii, ni tota, hmmm, se oli rankkaa meille kaikille, ni Vävy vaan otti ja lähti. [...] Mont kertaa tein sen päätöksen et nyt mie muutan, et mie en vetäydy, et mie niinku puhun kävi mite kävi. Mut ei se oookaa nii helpoo, ku sitä sit, niinku iha automaattisesti ajattelee, et ei nyt tulis mitää sanomista.

[...] Mie sit kerran sanoin, että, mie ihan mielelläni katon näitä lapsia ja autan teitä, mut mie en jaksa enää olla lintujen takia. Aijai se oli pahasti sanottu, mut kyl hää sitä ennenkii, hää oli jo monta asiaa, hää oli meiät pistännyt jo iha rupusakiks ja on ollu aika hurja. Tytärkii on sitte puolustellu ja ollu sitä mieltä ku myö suhtaudutaa nii huonosti. Mut nyt on jostai syystä muuttunu ääni kellossa. [...] Meiän mies vasta ärähti, nyt tässä joku aika sitte vävyllä, ja se tekii hyvää.

[...]No sit siitä synty muutekii keskusteluu sitte, ku mie niinku annoin heille, semmost neuvo, et se arki, pitää teillä, saaha pelaamaa. Mie sanoin, et teiän pitää siin arjessa löytää apua, et hakekaa sieltä apua. Et niinku tasasesti se arki menee, ni sit mie sanoin siihe vaan että, että tota, ja sitte perheen äidin pitää pitää ite huolta siitä et sil on joku henkireikä joskus, et se ei tarvii olla pitkä aika, mut et se saa pikkusen ladattuu akkuja. [...]Nyt on vähä muuttunu. Se lähtikii matkoille tää meiän tytär nytte.

Tepon haastattelussa osallistuminen tytärten perheiden avustamiseen kodin töissä näyttäytyi ristiriitoja luovana tekijänä suhteessa vävyihin. Sovinnollisten välien palauttaminen edellyttää kertomuksessa tilanantoa, minkä kautta vierailuoikeudet tytärten perheissä säilyvät.

Näyte 25 (Teppo)

No kyllähän niistä nyt on pitäny luopua. Kyllähän niiden lasten elämäs on oltu, oltu hengessä mukana koko ajan ja. Ollaan tietysti vieläkin, mutta kyllä ne nyt vähä, kyllä ne nyt vähä, vähä ku siinä. Näillä nää vävyt nyt ei oikeen ymmärrä kun mä meen niiden töitä tekemään että He he. Pikkuhiljaa oon ruvennu ymmärtämään, että jospa ne sitten pärjäisikin, että minä en niitä tekis. Että se oli niiku vaikeeta, siihen asumiseen ja remonttiin ollaan otettu osaa kumpikin. Vähä tuntuu että enemmänkin mitä ne on halunnu. Tytöt nyt on paremminkin sen ymmärtäny mutta. Näillä pojillahan siin on vähä sitte ollu vaikeempaa. [...] Että omillaan pyrkivät tulemaan toimeen. Mikä nyt tietysti on ihan hyvä asia. Kyllä meillä huone on kummankin kotona. Se on meille, ihan meitä varten vierashuone, että kyllä siinä mieles on tervetullut.

Henkilökohtaisen, toimivan suhteen luominen miniään näyttäytyi isoäitien kerronnassa normatiivisena odotuksena. Vastaavaa kahdenkeskisen suhteen luomisen odotusta ei vävyihin liittyvissä kuvauksissa noussut esiin. Osa isoäideistä kuvasi suhteessa miniään tai ex-miniään tapahtuvaa kahdenvälistä yhteydenpitoa (Seija, Anja, Anita ja Pirkko). Miniään kerrottiin laittavan viestejä vastasyntyneen lapsenlapsen kehityksestä (Seija) ja kyselevän puhelimesta kuulumisia tiheämmin kuin aikuinen poika (Anja). Pirkon haastattelussa aikuisen pojan ja äidin väliseen vuorovaikutukseen liitettiin luontaisesti kuuluvan etäisyyttä yhteydenpidossa, mitä ajanvietto miniään kanssa osaltaan korvaa.

Näyte 26 (Pirkko)

Niin, ja kyllä me sen Miniään kans ollaan jonku verran käytyki jossaki. Kun siinä on semmonen juttu, että sen Miniään vanhemmat, isä on täysin kuuro, ja äiti on niinku viittomakielinen, niin sitte määki kävin viittomakielen kurssin. Mut se oli niin vaikee kieli, mä varmaan kerran viikossa kävin ja ei tullu mittää, ku ei sitä käytä. Eikä mulla sormetkaan ennää taivu niin käsittämättömiä ne viittomat. Ja sitte oon joskus käyny siellä kuurojen yhistyksellä Miniään kans. [...] Siellä oon sitte käyny ja elokuvissaki käyny sen Miniään kans. Pojan kans sitte vähempi. Mut kai poikien kans äiteillä on semmonen, että jos se ei oo holhoava suhde, niin sit se on tämmönen.. se on niinku hyvä, mutta se ei oo niinko niin. Mä oon ymmärtäny että tyttöjen kans ollaan enempi.

Kaarinan haastattelussa esiintyvässä muistelussa puolustetaan myös pojan tyttöystävää, nykyistä vaimoa, parisuhteen ollessa vaarassa kariutua.

Näyte 27 (Kaarina)

Kylhä mie äitinä vähä semmonen oon ollu et, en tiää, ei oo koskaan sanonu mitä se oikeesti, mut oikeesti tykkäs sillo ((naurahtaa)). Enhä mie sitä kertonu ku, en oo varmaa täs kertonu ku se. Ei ollu vielä kihloissa, mut ne oli asunu yhessä, tän Pojan Tyttöystävän kanssa, ku tosiaan se lähti sit sitte ulkomaille, se tais olla siel aika kauan, monta kuukautta. Ni sitten se, miniäkokelas, ni pistikse mulle viestiä, vai soitinks mie sille päi, eiku mie taisin soittaa mitä kuuluu. Ja sielhä se itkee ja, ja ja nyt on semmonen ja semmonen juttu, se on jotai, niil on ollu jotai suhinoita siellä OPISKELUKAUPUNGISSA, joku tyttöjuttu. Ja huoh, voi pirsatti mie, nyt täs on tupenrapinat ja tyttö itkee sielä ulkomailla onnettomana ja, mie aattelin et mitäs täs tekee ja. Noo, sit mie yritän soittaa pojalle, ja eikä se vastaa ja sitte mie aattelin, että ei, nyt mie hyppään autoon ja mie lähen käymään siellä.

[...]Sit siinä puhuttii, ja mie sanoin, et juttu on nyt se et työ ootte niin kauan nyt Pojan Tyttöystävän kans olleet, et joka tapaukses, et oo, et mm, pääty tää iha mihi vaan tää juttu, et jatkatte tai ette, mut teil on nyt hyvi paljo kuulkaa keskusteltavaa, et sitä ei voi jättää sillee että tapahtu mitä tahtojaa ni se pitää keskustella. Että se on tää miun viesti.

Isoäitien kerronnassa anoppi-miniä -suhdeasetelma näyttäytyi potentiaalisena konfliktien lähteenä, minkä vuoksi osa isoäideistä kuvasikin varovaisuuttaan omassa toiminnassaan suhteessaan miniöihin. Omaa toimintaa tarkkailtiin erityisesti lastenkasvatukseen liittyvät kysymyksissä pidättäytymällä neuvonannosta. Kolme isoäidin kerronnassa nousi esiin varovaisuuden tarve suhteessa miniään (Anja, Kerttu, Seija) ja yhden isoäidin haastattelussa yhteisesti suhteen miniään ja aikuiseen poikaan lastenkasvatukseen liittyen (Eeva). Isoäitien kohdalla huolta näyttivät vahvistavan omat kielteiset kokemukset suhteessa omaan anoppiin.

Näyte 28 (Anja)

Minä sitä yritän isoäitinä varoo että minä en mene antamaan ohjeita. Niille miniöilleni. En missään vaeheessa mitenkä pitäs lasta hoettaa. Että sitä minä vältän hyvin pitkälle että yritän pittää mölyt mahassa. Minun anoppi on pikkusen yrittäny silleen neuvvoo. Minä muistan miten se tuntu silleen että minä kyllä ite tiään mitä minä teen! Että siinä monikkii vois loukkaantuu siitä sitten että jos liikkaa nyt et voi tuolleen ja tälleen lapselle tehä, kyllä minä ottasin ihtheeni vähä siinnä että mitä se tuokkii. Tämä on minun lapsi!

Kerttu ei kerronnassaan nostanut esiin varovaisuuden tarvetta suhteessa olemassa oleviin vävyihinsä, vaan mahdolliseen tulevaan miniään.

Näyte 29 (Kerttu)

Mä luulen et jos mää mitä mä en usko mut jos mä miniän saan ni mä luulen et mä hiukan muistan omast osastani. Et lastesa perheisiin täytyy mennä hyvin pienin äänenpainoin.

Vain yksi kertoja toi esiin suhteen miniään kärjistyneen merkittävällä tavalla. Anitan kerronnassa pojan parisuhdekäyttäytyminen rikkoo odotuksia vanhemmuuden yhdistymisestä kestäväään parisuhteeseen. Lastenlasten hyvinvointi oikeuttaa kerronnassa omien mielipiteiden ilmaisun, mutta johtaa samalla tulehtuneisiin väleihin uuden miniän kanssa ja tätä kautta yhteydenpidon vähentymiseen pojan ja nuorimpien lastenlasten kanssa. Pojan ero vaimostaan näyttäytyy kuitenkin ratkaisevana käänteenä.

Näyte 30 (Anita)

Sanoinki sille että miun miulestä vaikka sulla olis joka kuukaus vaihtasit näitä naisia ni miule on ihan yks ja hailee mutta tuota. [...] Menihän se tietysti Miniänkin korville että miun puolesta vaihat vaikka joka kuukausi tosissaan kuhan ei lasta ole joka naisen kanssa. Että sitä minä en tätä hyväksy että, tätä tilannetta, että on näitä isättömmii lapsia. [...]Nyt sitten niilläkki meni sitten lopullisesti sukset ristiin et nyt niillä on avioeroprosessi menossa. Ei se taija Poikaparka löytää sellasta. En tiä mikä siinä nyt sitten on ku ei mikkää suhde sit toimi. [...] Ku ne oli yhdessä ni sehän Poika kävi hirveen vähän kotona. [...] En mie tiijä ei se Miniä ole sitte missään vaiheessa sillä tavalla. Ehkä minnuukkaa hyväksyny, mie ehkä olin liian jyrkkä siinä vaiheessa vaikka mie koitin anteeksi pyyellä, mut eipähän kaikki hyväksy kaikkia.[...]Ni mie sanoin että jos ei mittään hyvää ollu avioerossa ni se hyvä oli että mie sain poikani takasi ja mie sain kolome lapsenlasta ja mie opin nekkii nyt tuntemmaa ja nehän käypi aika paljon tässä aina poikkiin kanssa.

Anitan kerronnassa kuva itsestä hyvänä anoppina ei kuitenkaan vaarannu, vaan sitä rakennetaan suhteessa pojan aiempiin kumppaneihin, joihin suhteet ovat säilyneet erosta huolimatta. Suhteessa ensimmäiseen lapsenlapseseen ja tämän äitiin oma hoitovastuu näyttäytyy poikkeuksellisen suurena ja isoäidin roolin lisäksi oma asema rakentuu apuvanhempana ja -kasvattajana toimimisen varaan.

Näyte 31 (Anita)

Tuohan on sijaiskodissa tuo Pojan Ex-tyttöystävä kasvanu että sil ei ollu oikeestaan kovin lämmintä äitisuhdetta. Miusta tuntu että miekkii oon pojan ex-tyttöystävälle se äitihahmo nyt sitten sillon 17-kesäsenä ku hänel oli se lapsi. No isäsä luona hän asu siinä vaiheessa. Sanoks se et kolmessa eri sijaiskodissa hänkkii on ollu. Ei siinäkkää oo kovin. Hänenki sosiaalinen tausta ollu pikkasen tämmönen vaikke ni senhän takii mie otin sen niinku tytöks. Oli siinä äiti ja tyttö miun hoijettavana.

5.6 Suhde lapsenlapsiin

Isovanhemmuuteen liittyvässä kerronnassa korostuivat myönteiset tunnemerkit. Maantieteellisestä etäisyydestä tai tapaamistiheydestä riippumatta, kerronnassa luotiin kuva läheisestä tunnesiteestä lapsenlapsiin. Läheisyydelle annettiin kerronnassa todisteita kuvaamalla lastenlasten halukkuutta viettää aika isovanhempiensa kanssa (Tuire, Maija, Liisa, Anita, Sirkka, Kaarina, Ritva, Martti, Tuula, Hannele, Olavi, Tauno, Martti) sekä kuvaamalla isovanhemman ja lastenlasten kahdenkeskistä ajanviettoa (Tuire, Maija, Liisa, Kerttu, Anita, Anja, Tauno, Sirkka, Tuula, Kaarina, Eeva, Hannele, Tarja, Martti, Vuokko).

Kiireettömän läsnäolon tarjoaminen näyttäytyi tärkeänä isovanhemmuuteen kuuluvana normatiivisena odotuksena sekä isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen vahvistajana. Suurella osalla isovanhemmista oli leikki-ikäisiä lapsenlapsia, minkä vuoksi leikkiminen olikin tärkeä läsnäolon tarjoamisen muoto (Tuire, Liisa, Anja, Kerttu, Kaarina, Martti). Kyky asettua lapsen mielikuvitusmaailmaan ja heittäytyä leikkiin näyttäytyi hyvän isovanhemmuuden osatekijänä tarjoten samalla myös itselle henkisen nuoruuden kokemuksia.

Näyte 32 (Martti)

No nuorta on ehkä se että minä osaan vielä aika hyvin heittäytyä tollaseen nuorempien ihmistenkin ja lasten maailmaan ja menemiseen ja tekemiseen. Se lapsi minussa on aika hyvin läsnä että osaan ruveta hulluttelemaan ja tekemään lumilinnoja ja lumisotasta ja pelaamaan lasten kanssa pihalla jalkapalloa ja Senjan kanssa leikkimään lapsenlapseni kanssa. Koen sillä tavalla olevani aika auki sellaseen.

Isovanhemman haluttomuus leikkimiseen edellytti selontekoja. Kieltäytyminen leikkimisestä näytti uhkaavan kuvaa aktiivisesta ja osallistuvasta isovanhemmudesta. Tältä pyrittiin puolustautumaan tuomalla esiin vaihtoehtoisia ajanviettotapoja lapsenlapsen kanssa, joissa myös täyttyivät kiireettömän läsnäolon edellytykset. Lukeminen (Kerttu, Sirkka, Tuula, Eeva), retkeily (Maija, Hannele, Ritva), juttelu (Eeva, Sirkka), leipominen (Eeva, Ritva), kalastus (Maija, Tuula), saunominen (Eeva) ja hiihto (Liisa) tuotiin esiin isovanhempien kuvatessa toimintaansa lapsenlapsien kanssa. Eevan haastattelussa oikeutetaan rajojen vetäminen ja oman mukavuusalueen sisällä pysyminen lastenlasten vierailujen aikana.

Näyte 33 (Eeva)

Mä oon vähän semmonen laiska mummo, että kun minun mielestä ei mittään temppuja tarvii. Ei vanhempienkaan tarvii eikä isovanhempien. Että minusta se yhdessä eläminen ja oleminen. Kyllä minä joskus saatan pelata jottain vähän. Mutta sekkii että voin sannaohan hyvin, että en jaksa pelata, jos ne sannaohan. Ihan semmosta normaalia olemista, et mie mielellään juttelen paljon ja niinku Pojanpoika sano pienenä, tää joka täyttää nyt 11, että mummo matoillaanko, kun ei osannut koota sannaohan. Niin et mie makkaan sohvalle ja se tulee kainalloon ja myö jutellaan kaikkee, niin minusta semmonen on hyvin mukavaa, mullekkii soppii erittäin hyvin. En oo elämän päivänä, vaikka oon lastenhoitoalan ammattilainen, niin en oo askarrellut yhtään mittään niitten kanssa ja en ossoo neuloo yhtään mittään. Mut mie laulan niitten kanssa paljon ja mie juttelen niitten kanssa paljon, myö saunotaan ja saatetaan joskus jopa leipoo, vaikka en mikkään kova leipommaan oo. Minä en niinku millään lailla hirveesti mittään erityistä panosta siihen, ne vaan tulee tähän ja on vaan tässä ja myö tehään ihan normaalihommia.

Myös uskottuna toimiminen tai neuvonantajan rooli toimivat todisteina läheisestä, luottamuksellisesta suhteesta lapsenlapseseen. Kahden isoäidin haastattelussa isovanhemmuus

kontrastoituu äidin rooliin (Hannele, Anita). Isovanhemmuus näyttäytyy tällöin asemana, joka mahdollistaa vapaamman vuorovaikutustavan lapsen kanssa, äidin roolin näyttäytyessä sen sijaan normatiivisesti rajoitetumpana.

Näyte 34 (Hannele)

En mie nyt tiä voinko mie noihin sillä tavalla vaikuttaa. Kun siihen lasten lasten kans siihen tietenkkin aina voin. Että hän luottaa niinku siihen kun, Tyttärenpoika on 11-vuotias, sen ikästen poikien kanssa, että hän luottaa kyllä siihen, että mie kyllä osaan neuvoa ja ohjastaa häntä. Ja eri tavalla mummot voi puhuu kun äitit. Mie voin niinku puhuu mistä vaan tietenkkin. Äitien pitää vähän niinku siellä luovia. Mut mummolla on oikeus sannoo niinku asiat on.

Kolmanteen sukupolveen kuului myös teini-ikäisiä tai aikuisiksi kasvaneita lapsenlapsia. Lapsenlapsen varttuminen ei näyttänyt luovan etäisyyttä isovanhemman ja lapsenlapsen välisiin suhteisiin. Aikuisuuteen, teini-ikään tai sen kynnykselle ehtineen lapsenlapsen halu viettää aikaa haastateltavan kanssa omista vapaa-ajan menoistaan ja kaverisuhteistaan huolimatta, toimi kerronnassa todisteena onnistuneesta isovanhemmudesta (Maija, Anita, Hannele, Ritva). Maijan haastattelussa tyttären pojan teini-ian harrastukset olivat vähentäneet tapaamistiheyttä, mutta tämä ei luonut estettä läheisten suhteiden ylläpitämiseen.

Näyte 35 (Maija)

Nuorilla on omat elämät ja omat touhut. Tyttärenpojalla nyt ku on 15 –vuotinen harrastus, onko ne neljänä päivänä tai viitenä päivänä pelaamassa lätkää, ni eipä siinä ehi enää mummolassa käyvä. Sillo ku oli vielä nuorempi, ja kesälläki sitten kyllä siennee tai muulle haluaa, ni kyllä se meille soittaa, että lähettäänkö siennee.

Osa isovanhemmista pohti suhteen mahdollista muuttumista tulevaisuudessa lapsenlapsen

kasvamisen myötä (Olavi, Liisa, Kerttu). Varhaislapsuus ja leikki-ikä näyttäytyvät näiden isovanhempien kuvauksissa ongelmattomina ajanjaksoina läheisten suhteiden ylläpitämisen kannalta. Suurta huolta aiheesta ei kuvattu, mutta ennakoiteja kanssakäymisen muuttumisesta nousi esiin.

Näyte 36 (Olavi)

Toivottavasti ne välit pyssyy samanlaisina edelleenki. Sit on tietysti Tyttärentytär mennee nyt kouluun, seki varmasti jotaki muuttaa ja. Sitten taas nyt sitten kun tulee murrosikä ja muu ni se on taas luku sinänsä mut se on sen ajan murhe sitte. Kyllä, uskoisin että ei siinä mittää.

Lapsenlapsen varttuminen näyttäytyi myös mahdollisuutena luoda läheisempiä suhteita lapsenlapsen. Tauno kuvaa haastattelussaan vaimoan itseään aktiivisempänä toimijana perhesuhteissa. Niin vanhemmuudessa kuin isovanhemmuudessa vaimo kuvautuu läheisten suhteiden ylläpitäjänä. Pojantytären tultua lähelle aikuisikää mahdollistuu Taunolle kahdenkeskisen suhteen muodostamiseen lapsenlapsen opiskelun toimiessa jaettuna kiinnostuksen kohteena.

Näyte 37 (Tauno)

Vaimo lähinnä on pystynyt tässä nuorempana vaikuttamaan. Nyt, ihan selkeästi, tämä Pojantytär lähentyy minuakin. Se näkyy, sillä oli hirvvee antipatia koulutusta kohtaan ja nyt se näkyy muuttanneen lähes täysin sen. Se näkyy siinä, että suhtautuu minnuun kun miä olen opiskelemassa, että suhtautuu positiivisesti, koska hän haluaa aina näyttää aina kaikki paperinsa minullekin.

5.7 Suhde isovanhempiin

Isovanhemmuutta kuvattiin haastatteluissa myös omien vanhempien osalta. Tällöin mahdollistui omakohtaisen keskimmäisen sukupolven näkökulman esiin tuominen. Tyypillistä omien

vanhempien isovanhemmuutta kuvattaessa oli luoda samankaltaisia myönteisiä kiintymyssuhteita vanhempien ja omien lasten välille kuin mitä oli havaittavissa oman isovanhemmuuden kuvauksissa. Omien vanhempien kuvattiin auttaneen itseään ja puolisoa työelämään osallistumisessa (Anja, Kaarina, Ritva, Liisa) sekä kahdenkeskisen ajan viettämisessä tarjoamalla lastenvahtiapua (Tuire, Seija, Kaarina, Teppo). Lisäksi kuusi isovanhempaa kuvasi appivanhempien tarjonneen vastaavaa lastenhoitoapua (Tuire, Liisa, Kerttu, Seija, Sirkka, Vuokko). Vanhempien ja appivanhempien isovanhemmuus rakentui sukupolvelta toiselle periytyväksi toimintamalliksi, minkä toteuttaminen todisti myös omasta onnistumisesta isovanhempana.

Näyte 38 (Martti)

Tähän isovanhemmuuteen meillon tuota tietysti hyvä malli ja ollu sellanen tienavaaja minun isä ja äiti ja vaimon isä ja äiti, jotka on niinkun meidän lapsille ollu ukkeina ja mummeina, hyvin merkittävä asia. Tietysti se on sitte ihan enemmän ja vähemmän tietosesti tai tiedostamatta, semmonen malli siinä myöskin. Sillä täytyy olla iso merkitys, koska ne oli hyvin tärkeitä henkilöitä meidän lapsille. Varmaan siellon sitte myöskin meidän niinku, sitten niinku Poika näkee sen merkityksen taas niinkun hänen lapsensa isovanhemmilta, vanhemmuudella, kun mitä hän on saanu sen kokemuksen, että ymmärtää tämmösen sukupolvien välisen ketjun merkityksen.

Toimintamallien periytyminen edellisiltä sukupolvilta ilmeni myös viiden muun isovanhemman kerronnassa. Martin tapaan myös vasta isoäidiksi tullut Seija halusi toteuttaa samankaltaista isovanhemmuutta, mille omat vanhemmat ja appivanhemmat olivat antaneet mallin. Kerttu ja Kaarina kuvasivat ajan ja läsnäolon tarjoamisen tärkeyttä lapsenlapsille. Näissä haastatteluissa oma äiti näyttäytyi esimerkkinä läheisen suhteen muodostamisesta lapsenlapsiin. Myös konkreettisempi sukupolvelta toiselle periytyvä avunannon muoto nousi esiin Liisan kerronnassa, jossa marjojen poimiminen ja mehujen tekeminen nuorempien sukupolvien käyttöön näyttäytyi mummojen tehtävänä.

Osa isovanhemmista kuvasi ristiriitoja suhteessa omiin vanhempiinsa. Kaksi isoäitiä (Maija,

Tuula) kuvasi jännitteitä suhteessaan äitiinsä ja Tarja suhteessa molempiin vanhempiinsa. Nämä isoäidit kuvasivat äitiensä/molempien vanhempien luonteenpiirteitä ja arvomaailmaa kielteiseen sävyyn. Omaa itseä ja toimintaa perhesuhteissa rakennettiin vastakkaisiksi suhteessa edeltävään sukupolveen. Tarjan haastattelussa omien lasten syntymän myötä vanhempien näkeminen isovanhempien roolissa kuvattiin lähentäneen välejä vanhempiin. Vain Maijan haastattelussa varsinainen isovanhemmuuteen liittyvä toiminta sai osakseen kritiikkiä.

Näyte 39 (Maija)

Äitin kohalla ko hän oli kaheksan synnytystä kokenu, ni hän oli sitä mieltä että ko ootte pentunne tehny, ni hoitakkee pentunne. Sitte ku Tytär oli isompi, että oli jo seuraa ja äiti oli eläkkeellä, ni oishan se halunnu, että Tytär olis enempien ollu siellä. Mutta esmes miun nuorin sisko sannoo, että ei yhtään kerttaa hänenkään lapsia äiti hoitannu tai osallistunu millään tavalla. Kyllä mie omasta mielestäni oon vähän eri tavalla osallistunu. Enkä oon missään vaiheessa sanonu, että ku ootte pentunne tehny, ni hoitakkee. Ei tulis kyllä mieleenkkään.

Suhteessa appivanhempiin tuotiin esiin ristiriitoja ja kielteisiä kuvauksia appivanhempien luonteenpiirteistä ja käyttäytymisestä. Kolme isoäitiä (Pirkko, Kaarina, Sirkka) kuvasivat etteivät olleet tulleet hyväksytyksi miniän rooliin. Lapsien syntymän myötä kanssakäymistä pääsääntöisesti ylläpidettiin ristiriidoista huolimatta. Sirkka tuo esiin vetäytymistä jännitteisistä perhetapaamisista, vaikka suhde anoppiin säilyykin hyvänä.

Näyte 40 (Sirkka)

Ei vaan kun mun piti lapsen takia käydä siellä. Ne halusivat siis ensimmäisen lapsenlapsen. Ja minä jouduin paljon yksin siellä käymään kun Aviomies alko olla jo paljon kaikessa toiminnassa mukana. Ja siis ihan uskomaton se sen isäpuolen sellainen vihamielisyys minua kohtaan. Sen takia mä oon aina inhonnut tämmöisiä osakehuoneistoja mutta nytpähän asun tämmöisessä. Sit mä jossain vaiheessa aloin tehdä sellaista että Aviomies ja Tytär meni sinne esimerkiksi jouluksi mut sitten mä keksin et mä menin jonnekin muualle.[...] Minä oon sen semmoinen lempi miniä vaikka mä oon eronnut monta kymmentä vuotta sitten.

Myös muunlaisia jänniteitä tuotiin haastatteluissa esiin. Kertun ja Anjan anoppien toiminta näyttäytyy epäkunnioittavana haastateltavien ydinperheen yksityisyyttä kohtaan. Ristiriidat tulivat esiin anopin puuttumisessa lastenkasvatuskysymyksiin (Anja) sekä muunlaisena loukkaavana koettujen mielipiteiden esittämisenä (Kerttu).

Näyte 41 (Kerttu)

Tästä ulkomuotojutust, se on meil ollu sellanen meiän työlläki on niinko sen kans ollu. Johtuen anoppi arvosteli näitä niinko vasikoita vierekkäin tyttärensä ja poikansa lapsia.

5.8 Isovanhempien puoliset

Isovanhemmuus näyttäytyi puolison kanssa jaettuna suuremmassa osassa aineistoa (14 isovanhempaa). Osassa haastatteluja isovanhemmuteen liittyvä kerronta liittyi vahvasti puolisoon (Tuire, Maija, Anja, Kerttu, Tauno, Vuokko, Seija, Olavi, Tarmo, Teppo), osa parisuhteessa olevista haastatelluista kuvasi isovanhemmuuttaan sen sijaan vahvemmin omasta toiminnastaan ja kokemuksistaan käsin (Hannele, Tarja, Kaarina, Martti, Pirjo, Ritva). Aineistossa oli myös havaittavissa isovanhempina toimimisen rakentuminen tasa-arvoisemmaksi vanhemmuuteen nähden. Haastatellut (Tarmo, Olavi, Teppo) tai heidän puolisonsa (Anja, Kaarina), jotka olivat olleet sidottuja työelämään, pystyivät antamaan samankaltaista läsnäoloa lapsenlapsilleen, mikä ei aina menneessä vanhemmuudessa ollut mahdollista. Isovanhemmuus näyttäytyi myönteisenä myös haastateltujen parisuhteiden kannalta.

Näyte 42 (Anja)

Heillä on jo lapsia, että nyt tämmöstä mummoukkielämme alettaa viettää että nyt mulla eijjoo ku vähä toista vuotta nii minä pääsen eläkkeelle. [...]Kyllä se on totta että ne on ja

lastenlapsen syntyminen ERITOTEN! Se on semmonen onnellisia hetkiä ku jotenkkii aatteli että ku alako minäkkii jo kuuskymmentä täytin että eikö ne meijjän ällyykkään tehä niitä mummotettavia. Mie en kerkkii heti nähä niitä! Et ne oli kyllä semmonen tosi onnellinen asia. Ja se muuttaa niinku isovanhempienkii elämme hirmu paljo, tuopi sisältöä lissee niistä ja aena niistä lapsista huastetaan ja mitenkä ne on ihania ja nyt se teki sitä ja nyt se sano silleen. Että ne on semmosia keskipisteitä sitten.

Isoäidit, jotka kuvasivat parisuhteitaan ongelmallisina (Hannele, Kaarina) toivat kumppaneidensa emotionaalisen kiintymyksen lapsenlapsiin myönteisenä puolena arvioidessaan kumppaniaan, näin myös silloin kun kumppani ei ollut lastenlasten biologinen isoisä (Hannele). Mummola, jossa molemmat isovanhemmat ovat läsnä, näyttäytyi ideaalina Kaarinan haastattelussa ja yhtenä syynä pysyä yhdessä miehensä kanssa.

Näyte 43 (Kaarina)

Sitte piti niinku miettiä siitä, että teki mieli pistää kimpsut ja lähtee. Mut sit siinä joku, mä en tiä siin ei oo sitä uskallusta lähtee. Taloudellisesti miul ois ollu iha helppo, miul ei ois ollu mitää hätää. Et se, se ois ollu ihan helppo, mut sit taas lapsil ku on ollu hyvät suhteet isään. [...]Et pahempi on, sitte lähtee repimää. Ja kyllähä se aika kamalaa olis lapsille, lapsen lapsille. Et ei täs iäs enää, et kyllä täytyy sit tapahtuu tosi pahoja juttuja. Että mitä sitte ku ne lähtis kuule seilaamaa toisen luo ja toisen luo ja se menis se mummola sillee. Ni et jotenkkii tuntuu, et ne on kyl niin kiintyny tähän, perhekuviioon.

Aineistossa oli esillä myös ei-biologista isovanhemmuutta, mikä oli muotoutunut uusien parisuhteiden myötä. Viiden isoäidin kohdalla nykyinen aviomies ei ollut lastenlasten biologinen isoisä (Maija, Hannele, Sirkka, Eeva, Ritva). Maijan ja Ritvan uudet aviomiehet olivat ottaneet isoisän roolin, eikä entinen mies eli biologinen isoisä ollut enää mukana perhesuhteissa. Eeva puolestaan kuvasi isovanhemmuutta vain omakohtaisesti nostamatta toista aviomiestään esiin, vaikka takana olikin usean vuosikymmenen avioliitto. Maijan ja Sirkkan kerronnassa ei-biologinen isoäitiys on mahdollisuutena olemassa, mutta naiset tietoisesti hylkäävät äiti- ja isoäitipuolen roolit. Sirkka kuvaa neuvotteluaan nykyisen kumppaninsa kanssa. Perhesuhteet tuodaan esiin ristiriidattomina, mutta Sirkka ottaa etäisyyttä uusperheen mukanaan tuomiin suhdeasetelmiin.

Näyte 44 (Sirkka)

Eli mä en sano että olen avoliitossa vaan mulla on elämän kumppanina semmonen 73-vuotias mies, jonka kanssa mä oon elänyt 20 vuotta. Me ollaan molemmat oltu naimisissa. Hän on ollut 30 vuotta ja hänellä on neljä lasta ja 8 lasten lasta. Mulla itselläni on yks 43-vuotias tytär ja yks lasten lapsi. Me ei kutsuta tätä uusperheeksi vaan me ollaan tällaiset elämäkumppanit. [...] Sitten alko tämmönen et Avomiehellä on kolme poikaa ja yksi tyttö ja kahdeksan lasten lasta. Mää tuun hirmu hyvin heidän kanssaan toimeen ja me ollaan tehty nyt semmoset sopimukset et mä en esimerkiks mene koskaan naimisiin kenekään kanssa. Avioliitto ei oo. Not for me. Et me ollaan tällaset niinku ystävykset. elämäkumppanit. Niin kun Esko sano et huonetoverit kun se tätä toveria viljelee.

5.9 Lasten puolisojen vanhemmat ja muut isovanhemmat

Isovanhemmuutta käsiteltiin aineistossa paikoitellen suhteessa miniöiden ja vävyjen vanhempiin. Myös vertailuja tarkemmin määrittämättömiin perheen ulkopuolisiin isovanhempiin esiintyi. Lasten puolisojen vanhempia käsittelevässä kerronnassa oli eroja siinä, käytettiinkö lastenlasten toisia isovanhempia kuvan rakentamiseen hyvin toimivista laajemmista perhesuhteista, vai rakennettiinkö hyvää isovanhemmuutta kilpailevan asetelman kautta lasten appivanhempiin. Osassa haastatteluja perhesuhteet näyttäytyvät sovinnollisina (Martti, Anja, Seija) ja isovanhemmuus jaettuna poikien appivanhempien kanssa (Martti, Seija). Seijan haastattelussa jaettua isovanhemmuutta aletaan rakentaa jo ennen lapsenlapsen syntymää neuvottelemalla isovanhempien nimityksistä. Jaettua isovanhemmuutta tukee myös jaettu uskonnollinen vakaumus.

Näyte 45 (Seija)

Niin sitten tietysti Miniän vanhempien kanssa kun tavattu niin sehän on melkoinen ilon aihe ja silloin ennen kun vielä oli syntynyt niin pohdittiin, mietittiin että mitä meistä tulee. Mitä on ukki ja pappa tai vaari tai mummo että on tällä tavalla tällanen aivan hieno perheyhteys ja tietysti se että on yhteinen usko kaikilla.

Suhde lapsen puolison vanhempiin muodostui kahdessa haastattelussa kilpailevaksi. Vävyin vanhemmat rakentuivat Kertun kerronnassa kilpailijoiksi yhteisestä ajasta keskimmäisen sukupolven ydinperheen kanssa. Maijan kertomuksessa tehdään voimakkaampaa vastakkainasettelua suhteessa lapsenlapsen toisiin isovanhempiin, minkä avulla rakennetaan omaa onnistunutta isovanhemmuutta.

Näyte 46 (Maija)

Vävyin vanhemmat, ne on tietysti tämmösiä tarkkoja, ku Vävyin äiti on venäjän opettajana ollu ja tämmönen ja majuri ja ne on hyvin tämmösiä niiku akateemisia ihmisiä ja Miehen kanssa on puhuttu aina, että ne haluaa Tytär ja Vävy kasvattaa tai sieltä tulee paineet niiku kasvattaa tämmöstä akateemista lasta tai muuta ja Tyttärenpoika taas tykkää olla meillä, ku meillä on paljon vappaampaa. Voi istuu jalat pyllyn alla tai jottain muuta, että ei tarvi asennossa olla ja saapi sitte luovuutta käyttää enempi. Hyö on sitte ihan eri tyyppisiä. Että onko tätä ristiriitaa, kokkeeko Tytär. Tytär tietysti nyt itteki on akateemisella uralla.

Kaarina puolestaan tuo haastattelussa esiin toiveen jakaa isoäitiys toisen henkilön kanssa. Vävyin menetettyä äitinsä nuorella iällä, kohdistuvat keskimmäisen sukupolven toiveet isoäidin neuvonannosta Kaarinaan, joka pidättäytyy kuitenkin lastenkasvatukseen liittyvien neuvojen esittämisestä.

Näyte 47 (Kaarina)

Nyt mie oon monta kertaa aatellu, et ois ihanaa ku ois se toinenkii anoppi. Et tuntuu, et sälyttyy kato niin paljo sitte. Et jos lapsellekii joku tulee ni ne soittaa sieltä, et mite mie nyt ku tääl on tämmöstä ja tämmöstä. Mie oon, et mie en kuulkaa voi sano tuohon mitää. Sit se hermostuu joskus aivan kamalasti, et no siul on ollu kolme lasta, etkä osaa sanoo tähä yhtää mitää.

Osa isovanhemmista käytti vertailukohtana nimeltä mainitsemattomia, toisia isovanhempia, joilta oli evätty osallistuminen aikuisten lasten perhe-elämään. (Kerttu, Liisa, Seija). Vertailua heihin käytettiin tyypillisesti rakentamaan omaa onnistunutta isovanhemmuutta. Oma toiminta tai perhesuhteet kuvattiin vastakkaisina perheen ulkopuolisten isovanhempien tilanteeseen nähden.

Erityisesti lasten ydinperheiden kunnioittaminen toimi näissä kuvauksissa normatiivisena odotuksena, mitä muut isovanhemmat olivat omalla toiminnallaan rikkoneet.

Näyte 48 (Kerttu)

*Lastesa perheisiin täytyy mennä hyvin pienin äänenpainoin.
Mekin autamme paljon, tosi paljon. Mutta sinne täytyy mennä kunnioittaen,
koska jokainen on koti on niin pyhä et sinne ei voi kukaa ulkopuolinen mennä sanomaan
miten siel tulee toimii ku ei kerran mitään laitonta tehdä.
Jos haluat lastes kanssa olla väleis ja jos sä haluat lapsias AUTTAA. Varsinki
koska mä tiedän PALJON semmosia isovanhempia jotka ovat todella, osaisivat ja ovat
erittäin sosiaalisia ja tulevat ihmisten kans hyvin toimeen, mut ei käy lastesa perheis
auttamas ko laps haluaa et ite vanhin tekee niinko mää haluan.*

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli tutkia elämäkertahaastatteluissa rakentuvaa isovanhemmuutta monisukupolvisesta näkökulmasta. Samalla huomion kohteena olivat isovanhemmuuteen kytkeytyvät kulttuuriset odotukset ja ideaalit. Tutkimusongelmiin kuului selvittää, minkälaisina sukupolvien väliset relaatiot kuvautuvat isovanhempien kerronnassa. Toisena tutkimusongelmana oli, minkälaisia relaatioihin liittyviä normatiivisia odotuksia kuvauksissa rakentuu. Lisäksi tutkittiin, millaista hyvää isovanhemmuutta normatiiviset odotukset rakentavat.

Aikuiset lapset ja heidän perheensä näyttäytyivät isovanhempien kerronnassa tärkeänä osana heidän kokemusta nykyisestä perheestään. Sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen sisällytettiin yhteistä ajanviettoa ja molemminpuolisia vierailuja, mutta vahvasti myös isovanhempien nuoremmille sukupolville tarjoamaa avunantoa. Avunanto piti sisällään pääosin lastenvahtina toimimista, minkä kautta isovanhemmat mahdollistivat nuoremmille sukupolville helpomman osallistumisen työelämään, vapaa-ajan harrastuksiin ja kahdenkeskiseen ajanviettoon. Isovanhemmat näyttäytyivät näin aikuisten lasten ydinperheiden hyvinvoinnin tukijoina auttaen keskimmäistä sukupolvea vastaamaan heihin kohdistuviin odotuksiin ruuhkavuosien keskellä.

Läsnäolo rakentui merkittäväksi teemaksi perhesuhteisiin liittyvässä kerronnassa. Sekä

isovanhemman että vanhemman läsnäolo rakentui tärkeäksi lasten hyvinvoinnin kannalta, mutta vanhemmuuteen liittyi tältä osin ensisijainen vastuu. Osa isovanhemmista kuvasi tasapainoilua perhe-elämän ulkopuolisten velvoitteiden, pääosin työnteon ja menneen vanhemmuuden kanssa. Osassa selontekoja korostui syyllisyyteen liittyvä kerronta, osassa selontekoja nousi puolestaan vahvemmin esiin puolisojen väliset sopimukset vastuunjaosta, jolloin kumppani kantoi suuremman vastuun lastenhoidosta. Molemmissa kerrontatavoissa nykyinen investointi perhesuhteisiin ja läsnäolon tarjoaminen lapsenlapselle toimivat kerronnassa eräänlaisina sovittavina tekijöinä aiemmalle poissaololle. Isovanhemmuus kuvastui vanhemmuutta tasa-arvoisempana puolisojen kesken ajallisten resurssien investoimisen suhteen. Nykyisessä elämänvaiheessa useat haastatellut olivat joko siirtyneet tai pian siirtymässä eläkkeelle, minkä myötä läsnäolo perhesuhteissa oli entistä helpompaa. Isovanhemmuus näyttäytyikin suurimmassa osassa aineistoa jaettuna puolison kanssa, mikä rakentui myönteiseksi, parisuhdetta vahvistavaksi tekijäksi ristiriitoja sisältäneessä suhteessa puolisoon.

Konflikteja suhteessa nuorempiin sukupolviin kuvattiin vähäisessä määrin. Tyypillisempää oli ristiriitojen ennakointi. Lastenkasvatus ja parisuhde rakentuivat ydinperheen yksityisyyteen kuuluviksi alueiksi, joihin isovanhemat varoivat puuttumasta. Erityisesti lastenkasvatukseen liittyvissä kysymyksissä kerronta heijasti huolta oman toiminnan muodostumisesta yksityisyyttä rikkovaksi. Herkkäluontoisimpana näyttäytyi tältä osin isoäidin ja miniän välinen suhde. Toimivan kahdenkeskisen suhteen luominen miniään lukeutui isoäiteihin kohdistuviin normatiivisiin odotuksiin. Edellisen sukupolven, isovanhempien appivanhempien toiminta rakentui osassa aineistoa tätä normia rikkovaksi. Isovanhempien suhteet vävyihin välittyivät vahvemmin tyttärien kautta. Hyvä vävy näyttäytyi kerronnassa tyttären hyvinvoinnin tukijana, hyvänä isänä ja puolisona.

Aineistosta esiin nousseet isovanhempiin kohdistuvat normatiiviset odotukset liittyvät pääosin keskimmäiseen sukupolveen. Näiksi muodostuivat aikuisten lasten ydinperheen yksityisyyden kunnioittamisen sekä avunannon normi. Edellä kuvatusti yksityisyyden kunnioittamisen normi piti sisällään odotuksen neuvonannosta pidättäytymisestä, erityisesti lastenkasvatuksellisissa kysymyksissä. Mielipiteiden esittämisestä pidättäytyminen näyttäytyi keinona estää sukupolvien välisten ristiriitojen syntymistä. Isovanhemman toiminnan rakentuminen kerronnassa yksityisyyttä rikkovaksi oli harvinaista ja kertojat eivät pääasiallisesti kyseenalaistaneet omia

ratkaisujaan. Lastenlasten, lasten tai isovanhemman itsensä hyvinvointi toimi selonteoissa pääasiallisena oikeuttavana motiivina mielipiteiden ilmaisemiselle. Avunannon normi nousi esiin monisukupolvisissa perhesuhteissa. Isovanhempien kerronnassa omien vanhempien ja appivanhempien toiminta rakentui hyvän isovanhemmuuden malliksi, mikä sisälsi läsnäoloa lapsenlapsille sekä avunantoa lastenvahtimisessa. Samankaltaisuutta kuvattiin niiltä osin kuin edeltävien sukupolvien toiminta noudatti hyvän isovanhemmuuden mallia. Sukupolvien välisiin suhteisiin liitettiin myös ristiriitoja, minkä myötä oman ja edeltävän sukupolven toiminnan välille luotiin kerronnassa erilaisuutta. Kriittinen kuvailu kohdistui pääosin edeltävään sukupolveen vanhemman ja appivanhemman asemassa, ei niinkään isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen. Myös perheen ulkopuolisia, nimeämättömiä isovanhempia, joiden kuvattiin rikkoneen yksityisyyden kunnioittamisen normia, käytettiin kerronnassa rakentamaan kuvaa omasta onnistuneesta isovanhemmuudesta.

Suhteessa lapsenlapsiin isovanhemmuuden keskeisenä normatiivisena odotuksena oli tarjota kiireetöntä läsnäoloa sekä kohdata lapsi tämän ikätasoa vastaavalla tasolla. Läsnäoloon isovanhempana liittyi vapaus vastuusta lasten kasvatuksen suhteen, mikä kuului keskimmaiselle sukupolvelle eli lastenlasten vanhemmille. Vaikka lastenvahtimisvelvollisuuksia olisikin ollut, kuvasivat isovanhemmat ajanviettoaan lastenlasten kanssa vapaaehtoisena. Isovanhemman oikeutena näyttäytyi säädellä lastenvahtina toimimisen määrää, ajanviettotapoja lastenlasten kanssa sekä pysyä omalla mukavuusalueella heidän kanssa aikaa viettäessään. Tämä muodosti itsemääräämisen normin, minkä käsittely aineistossa jäi kuitenkin vähäiseksi. Vapaus vastuusta nousi usein myönteisesti kerronnassa esiin kuvattaessa tunnekokemuksia isovanhemmuuteen liittyen. Ajanvietto lastenlasten kanssa oli merkityksellinen osa elämää isovanhemmalle itselleen, eikä siihen nykyhetkessä liittynyt vanhemmuuteen liittyviä velvoitteita.

Hyvä isovanhemmuus rakentuu normien valossa taitavaksi toiminnaksi perhesuhteissa, mikä palvelee lasten ydinperheiden hyvinvointia. Taitava toiminta näyttäytyy kykynä tarjota sopivassa suhteessa avunantoa ja läsnäoloa pitäen samalla riittävää etäisyyttä nuorempiin sukupolviin ja erityisesti antamalla näille tilan vanhempina ja kasvattajina toimia haluamallaan tavalla. Samalla hyvään isovanhemmuuteen kuuluu odotus isovanhemman ja lapsenlapsen välisestä läheisestä perhesuhteesta, mikä tukee lapsen hyvinvointia, mutta on myös merkityksellinen emotionaalisella tasolla isovanhemmalle itselleen. Huomattavaa isovanhemmuuteen liittyvässä

kerronnassa oli isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen tuominen idealistisessa valossa. Omaa toimintaa kuvattiin onnistuneena, eikä tässä perhesuhteessa tuotu esiin jännitteitä tai ristiriitoja. Kerronnan voi tulkita heijastavan isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen ristiriidatonta luonnetta. Toisaalta voidaan pohtia, ovatko kulttuurissa ilmenevät hyvään isovanhemmuuteen liittyvät kerrontatavat idealistisia, eivätkä mahdollista kriittisiä itsearvioita.

Tässä pro gradu -tutkielmassa esiin nousseet isovanhemmuuden normit ovat linjassa Mayn, Masonin ja Clarken (2012) kuvaamien normien kanssa. Isovanhemmuuden kulttuurisiin odotuksiin kuuluu olla nuorempien sukupolvien saatavilla pitäen samalla riittävää etäisyyttä ja kunnioittaen aikuisia lapsia ja heidän puolisojaan itsenäisinä kasvattajina. Tulokset eivät anna kuitenkaan viitteitä merkittävästä ambivalenssista isovanhempien kohtaamien normien välillä, joita May, Mason ja Clarke (2012) ovat tuoneet esille. Voidaan pohtia, missä määrin yhteiskunnalliset erot vaikuttavat isovanhempien kohtaamiin normatiivisiin odotuksiin. Suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa eläville lapsiperheille voidaan nähdä mahdollisena suhteellisen suuri riippumattomuus. Lasten päivähoitojärjestelmä sekä vanhempain- ja hoitovapaat mahdollistavat pikkulasten vanhemmille perhe- ja työelämän yhdistämisen, minkä edellytyksenä ei ole isovanhempien osallistuminen lastenhoitovastuuseen. Silti lapsiperheet tarvitsevat ympärilleen tukiverkoston, missä isovanhemmat ovat tärkeällä sijalla. Auttamistoiminta on myös kiinteä osa monisukupolvisia perhesuhteita. Tutkielman tulokset olivat linjassa myös Hagestadin (2006) näkemyksen kanssa isovanhemmuudesta jatkettuna vanhemmuutena. Isovanhemmat tarjoavat ajallisia resursseja aikuisille lapsilleen auttaen heitä selviämään paremmin perhe- ja työelämään liittyvistä odotuksista.

Suurten ikäluokkien elämäkertahaastattelut tutkimuksen aineistona mahdollistivat isovanhemmuuden tarkastelun tämän yhteiskunnallisesti erottuvan sukupolven kokemana. Haastatellut isovanhemmat elävät pääosin niin sanottua kolmatta ikää, mihin on liitetty ajatuksia uusista ikääntymisen malleista ja aktiivisesta elämäntyylistä (Saarenheimo, Pietilä, Maununaho, Tiihonen ja Pohjolainen, 2014). Isovanhempien kerronnassa isovanhemmuus rakentui kuitenkin perinteiseksi ja edeltävien sukupolvien mallia toistavaksi. Myöskään vapaa-ajan vietto ja harrastukset eivät muodostuneet kilpaileviksi perhe-elämälle ja isovanhemmuudelle.

Sisällönanalyysin haittapuolena on nähty, että tulosten esittely voi nousta pääroolin selkeiden johtopäätösten kustannuksella (Tuomi & Sarajärvi, 2002/2004). Oman tutkielmani kohdalla koin sisällönanalyysin väljyyden ja vähän strukturoidun luonteen haasteeksi analyysin ja johtopäätösten teon kannalta. Toisenlaisen laadullisen analyysimenetelmän käyttäminen olisi voinut luoda paremmat lähtökohdat syvempien johtopäätösten tekemiseen. Sisällönanalyysi tuntui kuitenkin luontevalta tavalta yhdistää monisukupolvinen lähestymistapa isovanhemmuuden normatiivisten odotusten tutkimiseen. Työni vahvuutena näen juuri laajempien, monisukupolvisten perhesuhteiden huomioimisen. Dyadisuuhteisiin keskittyminen ei olisi yksin riittänyt paljastamaan isovanhemmuuden moniulotteisuutta ja kytkeytymistä vanhemmuuteen aikuisille lapsille ja osaksi sukupolvien ketjua.

Elämäkertahaastattelujen käyttäminen tuotti omat rajoitteensa tutkielman kannalta. Esille nousi näin vain yhden sukupolven ääni, vaikka isovanhemmuutta lähestyttiin monisukupolvisesta näkökulmasta. Toisaalta aineiston kerääminen vain yhdeltä sukupolvelta on hyväksyttyä tutkittaessa isovanhemmuutta kolmen sukupolven näkökulmasta (Hagestad 2006). Aineiston osalta on huomioitava, että haastateltujen henkilöiden tunnistamattomuuden takaamiseksi, haastattelijat häivyttivät tunnistetiedot jo litterointivaiheessa. Lisäksi tätä pro gradua tehdessä on aiheeseen liittymättömät tiedot jätetty pois. Aineiston haastatteluissa oli vaihtelevuutta eikä niiden anti tutkimuksen teon kannalta muodostunut samanlaiseksi vaikka haastattelut noudattivatkin samaa kysymysrunkoa. Vaihtelevuuteen voidaan olettaa vaikuttaneen niin haastateltavien erilaiset ilmaisutavat ja elämänhistoriat kuin sekin, että kukin haastattelu oli eri opiskelijan toteuttama. Jos aineisto olisi kerätty juuri tutkimuksen aihe huomioiden, olisi isovanhempien kerronta voinut olla monipuolisempaa ja tutkittavien ääni päästä paremmin esille. Myös sukupuolten vertailu jäi työstä puuttumaan aineiston epätasaisen sukupuolijakauman vuoksi. Elämäkertahaastattelujen myönteisenä puolena on, että niissä nousi esiin myös isovanhemmuuden merkityksellisyys osana elämänkulkua sekä osana laajempaa perhesuhteiden historiaa. Aiheen jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista lähestyä isovanhemmuutta relationaalisesta näkökulmasta useampia sukupolvia haastattelemalla.

Lähteet

Alasuutari, P. (1999/2001). *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Arber, S. & Timonen, V. (2012). Grandparenting in the 21st century. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.), *Contemporary grandparenting. Changing family relationships in global context* (s. 247-264). Bristol: The Policy Press.

Bicchieri, C. & Muldoon, R. (2014). Social Norms. Julkaisussa E. N. Zalta (toim.) The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Noudettu 31.8.2015 osoitteesta <http://plato.stanford.edu/archives/spr2014/entries/social-norms/>.

Clarke, L. & Roberts, C. (2004). The meaning of grandparenthood and its contribution to the quality of life of older people. Teoksessa C. H. Hennessy & A. Walker (toim.) *Growing Older: Quality of Life in Old Age* (s. 188-208). Maidenhead: Open University Press.

Drew, P. (1998). Complaints About Transgressions and Misconduct. *Research on Language and Social Interaction*, 31(3-4), 295-325.

Elder, G. H. (1994). Time, Human Agency, and Social Change: Perspectives on the Life Course. *Social Psychology Quarterly*, 57(1), 4-15.

Elder, G. H. & Kirkpatrick Johnson, M. (2003). The Life Course and Aging: Challenges, Lessons, and New Directions. Teoksessa R. A. Settersten, Jr. (toim.) *Invitation to the life course: Toward new understandings of later life* (s. 49-81). Amityville, NY: Baywood Publishing Company.

Emirbayer, M. (1997). Manifesto for a Relational Sociology. *The American Journal of Sociology*, 103(2), 281-317.

Forsberg, H. (2014). Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s. 123-138). Helsinki: Gaudeamus.

Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. (1994). Uusi etnografia ja elämän sosiaalinen rakentuminen. *Janus*, 2(4), 352-361.

Hagestad, G. O. (1985). Continuity and Connectedness. Teoksessa V. L. Bengtson & J. F. Robertson (toim.), *Grandparenthood* (s. 35-61). Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Hagestad, G. O. (2003). Interdependent Lives and Relationships in Changing Times: A Life-Course View of Families and Aging. Teoksessa R. A. Settersten, Jr. (toim.) *Invitation to the life course: Toward new understandings of Later Life* (s. 135-159). Amityville, NY : Baywood Publishing Company.

Hagestad, G. O. (1987). Parent-Child Relations in Later Life: Trends and Gaps in Past Research.

Teoksessa J. B. Lancaster, J. Altmann, A. S. Rossi & L. R. Sherrod (toim.), *Parenting across the Life Span. Biosocial Dimensions* (s. 405-433). New York: Aldine de Gruyter.

Hagestad, G. O. (2006). Transfers between grandparents and grandchildren: The importance of taking a three-generation perspective. *Zeitschrift für Familienforschung*, 18(3), (315-332).

Harper, S. (2005). Grandparenthood. Teoksessa M. L. Johnson, V. L. Bengtson, P. G. Coleman & T. B. L. Kirkwood (toim.), *The Cambridge Handbook of Age and Ageing* (s. 422-428). Cambridge: Cambridge University Press.

Holstein, J.A. & Gubrium, J. F. (1995). Deprivatization and the Construction of Domestic Life. *Journal of Marriage and the Family*, 57(4), 894-908.

Holstein, J.A. & Gubrium, J. F. (1999). What is Family? *Marriage & Family Review*, 28(3/4), 3-20.

Juhila, K. (2012). Ongelmat, niiden selittäminen ja kategoriat. Teoksessa: A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Kategoriat, kulttuuri & moraalit* (s.131-174). Tampere: Vastapaino.

Karisto, A. (2013). Suuret ikäluokat eläkeiässä. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä & T. Rantanen (toim.), *Gerontologia* (s. 84-91). Helsinki: Duodecim.

Mason, J., May, V. & Clarke, L. (2007). Ambivalence and the paradoxes of grandparenting. *The Sociological Review*, 55(4), 687-706.

May, V., Mason, J. & Clarke, L. (2012). Being there, yet not interfering: the paradoxes of grandparenting. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.), *Contemporary grandparenting. Changing family relationships in global context* (s.139-158). Bristol: The Policy Press.

Mueller, M. M. & Elder, G. H, Jr. (2003). Family contingencies across the generations: Grandparent-grandchild relationships in holistic perspective. *Journal of Marriage and the Family*, 65(2), 404-417.

Ruoppila, I. (2014). Elämäntekijöiden teoria perhetutkimuksessa. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s. 99-122). Helsinki: Gaudeamus.

Saarenheimo, M., Pietilä, M., Maununaho, S., Tiihonen, A. & Pohjolainen, P. (2014). *Ikäpolvien taju. Elämäntekijöiden ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa*. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto ry.

Scott, M. B. & Lyman, S.M. (1968). Accounts. *American Sociological Review*, 31(1), 46-62.

Timonen, V. & Arber, S. (2012). A new look at grandparenting. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.), *Contemporary grandparenting. Changing family relationships in global context* (s.1-24). Bristol: The Policy Press.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2002/2004). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä:

Gummerus.

White, J. M., & Klein, D. M. (2008). *Family theories* (3rd edition). Thousand Oaks, CA: Sage.

Widmer, E. D., Castrén, A-M., Jallinoja, R. & Ketokivi, K. (2008). Introduction. Teoksessa E. D. Widmer & R. Jallinoja (toim.), *Beyond the nuclear family: families in a configurational perspective* (s.1-10). Bern: Peter Lang.